

Gazeteciliğin Doğuşu: Eleştirel Bir Tarihyazımına Doğru

Oğuzhan Taş*

Özet

Bu yazı, gazeteciliğin profesyonel ve modern bir alan olarak ortaya çıkışını incelemektedir. Çalışmanın amacı, İngiliz ve Amerikan gazetecilik geleneklerinin toplumsal, ekonomik ve söylemsel olarak şekillendiği sürecin izini sürerek, basın tarihine yönelik liberal anlatıda göz ardı edilen sınıf savaşımı, toplumsal denetim ve depolitizasyon gibi unsurların gazetecilik alanının oluşumundaki rolünü ortaya koymaktır. Profesyonel gazetecilik modelini, devrimci ve partizan basının yerinden edilmesiyle işaretlenen demokratik bir zafer olarak gören yaklaşımlara karşı çıkan bu yazı, liberal gazetecilik tarihi anlatısının ideolojik içerimlerine ve tuzaklarına dikkat çekmektedir.

Anahtar Sözcükler: gazetecilik, eleştirel tarihyazımı, profesyonelleşme, objektiflik, depolitizasyon

The Birth of Journalism: Towards a Critical Historiography

Abstract

This paper delves into the historical conditions behind the emergence of journalism as a professional and modern practice. It offers a theoretical debate on the conditions of journalism by tracing back various social, economic and discursive formations of British and American journalistic traditions from 16th to the mid-20th centuries. In doing so, it aims at developing a critical historiography for journalism by particularly focusing on issues of class struggle, social control and de-politicisation which are deliberately abandoned in the liberal accounts. By challenging approaches celebrating “professional journalism” as a democratic triumph over the displacement of earlier forms of revolutionary and partisan press, this paper discloses the ideological implications and caveats of the liberal narrative of the history of journalism.

Keywords: journalism, critical historiography, professionalism, objectivity, de-politicisation

* AÜ İletişim Fakültesi, Radyo, Televizyon ve Sinema Bölümü Öğretim Elemanı.

Giriş

Bu yazı tek bir temel iddia etrafında örölmüştür: Gazetecilik, İngiliz ve ABD basınında radikal bir dönüşüme yol açan siyasal, iktisadi ve kültürel gelişmelerin ürünü olan bir ondokuzuncu yüzyıl fenomenidir. İlk bakışta oldukça yalın görünen ve genel geçer bir doğruluk taşıdığı söylenebilecek bu iddia, gazeteciliğin başlangıcını Avrupa'daki ilk basılı yayınların ortaya çıktığı onyedinci yüzyıla kadar gerileten, liberalizmin tarihsel gelişimi içinde basının kesintisiz bir özgürleşme dinamiği taşıdığı ve halkın demokratik iktidarına destek olduğunu savlayan geleneksel basın tarihi anlatısıyla temelde çatışır. Bu çalışmada gazeteciliğin özgül bir söylemsel ve iktisadi alan olarak bir ondokuzuncu yüzyıl icadı olduğu, erken dönem basınla teleolojik bir devamlılık içinde kavranamayacağı, tarihsel olguları ilerlemeciliğin gözlüğünden gören anaakım tarihyazımlarının gazetecilik alanına varlık kazandıran ideolojik mücadeleleri, sınıf çatışmalarını ve kültürel değişimleri dikkate almadığı savunulmaktadır.

Bu iddianın geçerliğini ortaya koyabilmek, siyasal bir faaliyet alanı olarak kavranan basının nasıl, mesleki ideoloji ve toplumsal iktidarla donanmış modern bir kurumsal yapı olan gazeteciliğe dönüştüğünü, kısaca "gazetecilik alanı"nın nasıl oluştuğunu incelemeyi gerektirir. Böylesi bir çaba, gazetecilik faaliyetlerini ifade özgürlüğünün cisimleşmesi olarak gören, gazeteciliğin ancak ve ancak devletin mali ve idari denetimden özgürleştiği ve serbest pazar ortamında iktisadi özerkliğini kazandığı ölçüde kamunun sesi olma vasfını güçlendirebileceğini savunan hâkim anlatının dayandığı temellerin sorgulanmasıyla mümkün kılınabilir.

Hâkim anlatıda modern gazetecilik iki ana dağıtım sisteminin, siyaset ve pazarın kesişme noktasında konumlandırılmıştır: Eşit oya dayanan siyaset anlayışı, özerk bireylerin katılımıyla oluşacak kamusal aklın buna uygun sonuçlar üreteceği varsayımına dayanırken, pazar da iktisadi dinamizmi ve gelişmeyi garanti altına alacaktır. Teorik olarak, siyaset ve pazar ayrı alanlarda işleyecek ve bu durum iktidarın bozucu bir etki yaratacak biçimde diğer alanda yoğunlaşmasını önleyecektir. Yalnızca "özgür basın" bu iki alan arasındaki durarak, pazar başarısını siyasal müzakere için bir platform sağlama yeteneğine tercüme edecektir.¹ Hâkim anlatının beslendiği gazetecilik ve basın özgürlüğü tarihyazımları, kabaca bu şekilde ifade edilebilecek bir liberal demokrasi fikrini için olarak desteklemektedir.² İlerlemeci tarihyazımı anlayışı, sansürün kaldırılmasından, basın üzerindeki devlet kontrolünün zayıflamasına, gazete pazarının genişlemesinden basının okurların denetimine girmesine kadar

1 John Nerone (2003). "Approaches to Media History", Angharad N. Valdivia (der.). A Companion to Media Studies. Oxford: Blackwell içinde, s. 103.

2 Nerone (2003) s. 103.

ilerlemeci ve liberal özgürleşimci anlayışla uyum içindedir. Basının gelişimi sürekli olarak, siyasal katılımı genişlemenin bir aşaması ve basın öncülüğünde halkın iktidara karşı mücadelesi olarak görülmüştür. Bu nedenle hâkim anlatının zaafına ve sorunlarını ortaya koyabilmek için ilk adım, böylesi bir tarihyazımı anlayışına karşı alternatif tarihyazımlarına işaret etmek olacaktır.

Çalışmada modern gazeteciliğe karakterini kazandıran koşut bir tarihsel süreç incelenmekle birlikte, İngiltere ve ABD’de gazetecilik alanının oluşumu ayrı başlıklar altında değerlendirilecektir. Bunun pratik nedeni, İngiltere’nin yayıncılık faaliyetlerinin ortaya çıkışında ve basın özgürlüğü fikrinin yeşermesindeki öncülüğüdür. Ayrıca iki ülkeyi ayrı ele almak, devlet–kamu–basın ilişkisindeki kimi farklılaşmalara dikkat çekebilme açısından gerekli görünmektedir. Örneğin İngiliz basınında bilgi üzerindeki vergilerin (*taxes on knowledge*) basın özgürlüğü fikrinin gelişiminde belirleyici bir rolü varken, ABD’deki kurumsallaşma sürecinde devletin mali ve yasal denetimi son derece sınırlıdır. İngiltere’de ondokuzuncu yüzyılın ilk yarısında güçlü bir işçi sınıfı basınının varlığı, basının siyasal alanla ilişkisi üzerine çatışan anlayışlara yol açarken, ondokuzuncu yüzyıl Amerikası’nda gelişkin bir işçi sınıfı basını yoktur. Diğer taraftan ABD’de, partizan basından pazar sistemine geçişin yarattığı farklılaşmanın, objektiflik etiğinin ve mesleki profesyonelleşmenin izleri İngiliz basınına göre daha belirgindir.

İngiliz Gazetecilik Tarihyazımı: Liberal Anlatı ve Eleştirileri

İngiliz gazetecilik tarihine yönelik çekişmeli yorumlar arasında en eski ve en köklü olanı demokratik hükümetin evrilişini kutsayan tarihsel gelenek içinden çıkan “liberal anlatı”dır.³ Tarihin *Whig*⁴ yorumuna dayanan bu anlayışa göre, İngiliz siyasal sisteminin gelişim aşamaları; parlamentonun oluşumu, hukuk devleti ilkesinin kuruluşu, monarşik gücün aşınması, modern siyasal partilerin gelişimi ve nihai olarak kitle demokrasisinin yükselişidir. Özellikle bazı tarihçiler İngiltere’de geç Viktoryen dönemi (1860–1890), gazeteciliğin altın çağı olarak kabul etmektedir: Hükümet denetimlerinin kaldırılması ve piyasanın konsolidasyonu arasındaki görkemli bir evrede, tam anlamıyla özgür basın hüküm sürmüş ve gerçek anlamda kamunun koruyucu sesi olmuştur.

3 James Curran (2006). *Media and Power*, Londra & New York: Routledge.

4 İngiliz tarihyazımında Whig yorumunun varlığına ilk kez tarihçi Herbert Butterfield (1931) *The Whig Interpretation of History* [Tarihin Whig Yorumu] kitabında işaret etmiştir. Butterfield “Tory’ler ile Whig’ler” (İngiliz Muhafazakâr Kanadı ile İngiliz Liberal Kanadı) arasındaki karşıtlığa atfen, çoğu İngiliz tarihçisinin klasik liberalizm anlayışından ve Whig siyasetinden yana örtülü bir tercihi olduğunu iddia etmiştir. Bu yazarlar tarihi, diğer modern kavramlar gibi doğal bir ilerleme süreci olarak tasavvur etmektedir. Buna göre tarih, bilimsel gelişme, liberal demokrasinin açılımı ve bireysel özgürlüklerin artması yönünde ilerlemektedir. Bu çalışma sonrasında Whig yorumu, amaç–yönelimli, ilerlemeci ve teleolojik tarih anlayışının eleştirisini ifade etmek için kullanılmaya başlanmıştır.

Liberal anlatının merkezindeki tez, bu demokratikleşme sürecinin, basın gelişimiyle muazzam ölçüde güçlendiğidir. Bu tez iki temel argüman etrafında kurulmuştur: Basın aşamalı olarak hükümetin iktisadi ve siyasal denetiminden çıkarak özgürleşmiş, özgür medya halkı güçlendirmiş ve siyasal topluluğu genişletmiştir.⁵ İngiliz basınının tarihsel gelişimine dair en geçerli açıklama olarak kabul edilen bu şema üç alt aşamaya bölünmüştür: (1) Basın sansüre tabidir ve hükümeti destekleme işlevi görür, (2) 1695'te gazetelere lisans verme uygulaması terk edilmiş, 1853–1861 yılları arasında basın vergilerinin⁶ kaldırılmasıyla gazeteler devlet denetimden kurtulmuş ve pazar mekanizması yoluyla giderek kamuya hesap verir hale gelmiştir, (3) ondokuzuncu yüzyıl sonu/yirminci yüzyıl başından itibaren, basındaki partizan ve ideolojik eğilimler azalmış, yayıncıların ve gazetecilerin objektiflik, denge ve doğruluk gibi profesyonel normlara olan bağlılığının artması basının toplumsal sorumluluğunun gelişmesini sağlamıştır.⁷

İngiliz gazetecilik tarihi çalışmalarının önemli bir çoğunluğunu oluşturan ve gazeteciliğin gelişimini bir toplumsal özgürleşim süreciyle koşut gören bu çalışmalar, tarihyazımında bir yüzyılı aşkın süre hâkim konumda olmuştur.⁸ Örneğin Alexander Andrews'ın (1847) gazeteciliğin Viktoryen dönem öncesi halini entelektüel bir sefalet gibi gören *History of British Journalism* kitabı teleolojik yaklaşımın en özlü anlatısı iken, yüzyıl sonra yayınlanan Harold Herd'in (1952) *The March of Journalism* kitabı da benzer bir yaklaşıma sahiptir.

Gazetecilik tarihyazımında liberal anlatıyla çeşitli boyutlarıyla hesaplaşan ve 1960 sonrası görünürlük kazanan feminist ve liberter mikro tarih çalışmaları, antropolojik yaklaşımlar ve popülist tarih yaklaşımı, liberal anlatının göz ardı ettiği unsurları öne çıkarmıştır. Feminist çalışmalar, ondokuzuncu yüzyılın ikinci yarısında basındaki içerik çeşitlenmesinin kadınların güçlenmesi açısından olumlu sonuçları olduğunu, liberter çalışmalar dinin gerileyişi ve bireyselciliğin yükselişinin ahlaki çoğulculuk ve farklı yaşam tarzlarının benimsenmesini desteklediğini, antropolojik yaklaşımlar ulusal düzeyde medya tüketiminin artmasının milli deneyimin paylaşılacağı bir çerçeve yaratarak aidiyet duygusunu

5 Curran (2006) s. 4–7.

6 Bu vergilerle ilgili ayrıntılara daha sonraki kısımlarda yer verilmektedir.

7 James Curran (1977). "Capitalism and the Control of the Press", *Mass Communication and Society*, Curran J. vd. (der.). Londra: Open University Press içinde. s. 195 ve James Curran (1978). "The Press as an Agency of Social Control: An Historical Perspective", Boyce, G. vd. (der.) *Newspaper History: From 17th Century to the Present Day*, Londra: Constable içinde, s. 52. Hatta yazara göre bu şematik açıklama öylesine kapsayıcıdır ki, yalnızca İngiliz basınına ilişkin bir tarihsel perspektif olarak kalmamış, dünya medyasının da aynı yönde ilerlediğini varsayan bir özet sunarak, pek çok ülkedeki tarihsel perspektif de bu çizgisel gelişim çerçevesinde ele alınmıştır. Örneğin bakınız, Fred S. Siebert vd. (1963).

8 Martin Conboy (2004). *Journalism: A Critical History*, Londra: Sage.

güçlendirdiğini savunmuşlardır.⁹ Kültürel demokrasi tezini savunan popülist tarih yaklaşımının merkezi teması ise pazarın demokratikleştirici gücüdür: Medyanın popülerleşmesi halkın tercihlerinin meşruiyetinin onaylandığı demokratik bir zafer olarak resmedilmektedir.¹⁰

Bu yaklaşımların, geleneksel tarihyazımında dışarıda bırakılanları tarihyazımına dâhil etmekle birlikte yine aynı ilerlemeci ve özgürleşimci temayı sürdürdükleri görülmektedir. Belli bir toplumsal grup ya da olgu (kadınlar, çoğulculuk, ulusal deneyim, kültürel tanınma) öne çıkarıp yalnızca bu temanın gelişimine odaklanılarak, bu gelişmenin diğer alanlar açısından da dönüştürücü olduğunu varsayılmakta, bu nedenle ilişkisel bir analiz yapılamamaktadır. Örneğin James Curran kültürel demokrasi tezini, tanıma siyaseti ve bölüşüm siyaseti arasında bir ayırım yapmaması nedeniyle eleştirir.¹¹ Yazara göre popülist anlatının eşitlik olarak tanımladığı gelişme temel olarak tanınmayla ilgilidir. Oysa zenginliğin, gelirin, iktidarın, boş zamanın, yaşam fırsatlarının bölüşümü medya tüketimiyle doğrudan ilişkili faktörlerdir. Bu nedenle popülist anlatı, demokratik bir toplumsal kabulde, yeniden bölüşüm politikaları arasındaki ilişkiye karşı kördür.

Liberal anlatıdan kökenlenen tüm bu yönelimlere karşı çıkan radikal/eleştirel tarihyazımları ise gazeteciliğin yükselişini özgürleşimle değil, sınıf savaşımı, toplumsal denetimin tesisi, “kamu”nun düşüşü gibi sorunlarla ilişkilendirmektedir. 1970’lerde iletişim çalışmalarındaki eleştirel yönsemelere paralel olarak gelişen eleştirel/revizyonist gazetecilik tarihi çalışmaları, basının siyasal özgürleşim zaferine yönelik naif yaklaşımları aşmayı amaçlamıştır. Düzçizgisel gelişmeye odaklanan liberal anlatı ve türevlerinin aksine buradaki yönelim, kırılmalarla olduğu kadar devamlılıkla, özgürleşimle olduğu kadar kamusal ifade olanaklarına yönelik engellemelerle de uğraşan bir bağlam oluşturabilmektedir. Aşağıda ele alacağımız yaklaşımlar, basın, devlet ve kamu arasındaki ilişkinin izlerini liberal demokrasinin tarihsel gelişimi içinden sürerek gazetecilik alanının oluşumunu incelemek için verimli bir çerçeve sunmaktadır.

Sınıf Savaşımı ve Toplumsal Denetim

Bu yaklaşımın ayırıcı niteliği, basın ve devlet arasındaki ilişkiyi sınıf savaşımının bir vechesi olarak, toplumsal denetim işlevinin tesisi etrafında tartışmasıdır. Yukarıda ele aldığımız gibi hâkim anlatıda, İngiliz basınının devlet denetiminden iktisadi açıdan özerk hale gelmesi aynı zamanda bir siyasal

9 James Curran (2002). “Media and the Making of British Society, c. 1700–2000”, Media History C.8, S.2, s. 138–146.

10 Curran (2006) s. 7–14.

11 Curran (2006) s. 41 ve (2002) s. 148.

özgürleşme süreci olarak tarif edilerek, pazar sisteminin rolünü meşrulaştıran bir yorum sunulmaktadır. Buna karşılık “denetim” yaklaşımı, İngiliz işçi sınıfı basınının sönümlenme sürecini kritik bir eşik olarak değerlendirerek, devletin ticari gazeteciliğe geçiş sürecindeki rolünü ve pazarın etkin bir denetim sistemi olarak işleyişini sorunsallaştırmıştır.

Curran’a göre, modern İngiliz basını toplumsal denetimin faili olarak kavramlaştıran tarihsel değerlendirmelerin noksanlığı tesadüfî değildir.¹² Çünkü basın tarihine böyle bir kavrayışın dâhil edilmesi, basının geleneksel tartışılma biçimine yönelik analiz çerçevesiyle çatışmaktadır. Basın yalnızca totaliter toplumlarda bir denetim aracı olarak sayılmakta, buna karşılık özgür dünyada, demokratik bir ilke olan ifade özgürlüğünün cisimleşmesi olarak görülmektedir. Bu bağlamda, Batı demokrasilerindeki özgürlükçü yapı önemli ölçüde özgür basının işleyişine bağlı sayılır. Curran’ın vurgusu bu noktada önemlidir: “Basın ancak, sınıf savaşımının olmadığı, mevcut çatışmanın yalnızca cehalet ile aydınlanma, birey ile devlet arasında tasarlandığı bir zımnî toplum modelinde hükümete karşı halkın topyekûn bekçisi ve koruyucusu olarak tasarlanabilir.”¹³

İngiltere’de modern basının kurulması sürecinin en dikkat çekici yanlarından birisi “basın özgürlüğü”nün evrensel bir değer olarak ilan edilmesidir. Stuart Hall’e göre, ondokuzuncu yüzyılda yükselen burjuvazi tarafından basın özgürlüğünün kutsanması ve yerleşik elitin işçi basınının gelişimini korkuyla karşılayıp onu denetim altında tutma çabaları sınıf ilişkilerindeki değişime yönelik siyasal tepkilerin türevidir.¹⁴ Başka bir deyişle, gazeteciliğe değer biçme, aynı zamanda yöneten ile yönetilen sınıflar arasındaki değişen ilişkiyi anlamlandırma çabasıdır. İşçi basını geleneğinin oluşumu karşısında yükselen burjuvazinin hedefi, her türlü yasal denetime ve vergiye karşı basının sınırsız özgürlüğü ve serbest girişimin kutsanması olmuştur.

İngiltere’de gazeteciliğin nasıl ortaya çıktığını inceleyen Conboy, basın tarihindeki bir anakronizme dikkat çeker: “Gazetecilik” terimi İngilizcede yaklaşık olarak 1830’larda bugünkü anlamıyla kullanılmaya başlanmıştır.¹⁵ Bu nedenle kamusal iletişimin özgül bir biçimi olan gazeteciliğin pratikleri ve gelenekleri bu tarihten sonra kurumsallaşmaya başlamıştır. Burada yazar için

12 Curran (1978) s. 51.

13 Curran (1978) s. 60.

14 Stuart Hall (1978). “Newspapers, Parties and Classes”, James Curran (der.). The British Press: A Manifesto. Londra: MacMillan içinde, s. 43 ve Stuart Hall (1981). “Notes on Deconstructing the ‘Popular’”, Raphael Samuel (der.). People’s History and Socialist Theory, Londra: Routledge and Kegan Paul içinde, s. 233–235.

15 Conboy (2004) s. 121. Gazetecilik (journalism) sözcüğü Fransızcadan İngilizceye Ocak 1833’te Westminster Review’daki bir yazıyla geçmiştir.

önemli olan nokta, basılı iletişimin çeşitli biçimlerinin nasıl resmen gazetecilik olarak değerlendirilmeye başladığıdır.

Jean Chalaby'ye göre, modern gazetecilik, söylem olarak ondokuzuncu yüzyılın ikinci yarısında pazar mekanizmalarının sahiplik örüntülerini, stratejileri ve rekabetçi pratikleri alanın temel kavramları ve olguları olarak egemen kılmasıyla birlikte şekillenmeye başlamıştır.¹⁶ Bu nedenle gazetecilik pek çok yazarın geçerli kabul ettiğinden çok daha yeni bir "icat"tır. Araştırmacılar genel olarak 16. yüzyıl Avrupa'sında ilk resmi ilanların (*gazette*) basılması ve elle yazılmış haber mektuplarının/bültenlerin (*newsletters*) ortaya çıkmasıyla gazeteciliğin de icat edilmiş olduğunu varsaymıştır. Oysa gazetecilik uzmanlaşmış ve giderek özerk hale gelen bir söylemsel üretim alanı olarak değişen üretim ilişkileri, yeni söylemsel pratikler, stratejiler ve normlarla kurulmuştur. Haber yapma teknikleri ve objektiflik sınıflaması altında değerlendirilebilecek söylemsel normlar, gazeteciliğin kendine özgü ve ayrılmış bir metinsel sınıflama olarak inşasına katkı sağlamıştır. Böylece temelde olgu merkezli bir pratik olarak tanımlanan haber yapma teknikleri ve objektiflik kavrayışı etrafında tasarlanan yansızlık, tarafsızlık, olgusalılık gibi bir dizi norm, ondokuzuncu yüzyılın ikinci yarısında gazetecilerin mesleki söylemlerini oluşturmuştur.

Chalaby'ye göre, ondokuzuncu yüzyılda basında yaşanan yapısal dönüşümler, yalnızca basına yönelik kavrayışta bir kaymaya yol açmakla kalmamış, gazetecilik öncesi dönemde (*pre-journalistic period*) basına hâkim olan kamusal ilkesini de zayıflatmıştır.¹⁷ Yazarın iddiasına göre, özünde kamusal ve siyasal bir nitelik taşıyan "basın" söyleminden, tümüyle yeni bir filolojik nitelik sergileyen bir söylem olarak "gazetecilik"e geçiş ticarileşme sürecine paralel gelişmiştir.¹⁸ Gazetelerde 1850 sonrası egemen olan tüketici memnuniyeti, gazetecilerin söylemsel üretim biçimlerini etkileyen en temel etmen olmuştur. Bu bağlamda Chalaby'ye göre, kamusal okurluktan, okur piyasasına geçiş İngiliz basın tarihinin son iki yüzyıllık gelişimindeki en önemli tarihsel gelişmedir.¹⁹

16 Jean Chalaby (1998). *The Invention of Journalism*, New York: Palgrave–MacMillan, s. 1.

17 Chalaby (1998) s. 2.

18 Chalaby (1998) s. 5. Yazarın gazete (*newspaper*) ve gazetecilik (*journalism*) arasında yaptığı ayırımın izini Türkçede sürmek olanaklı değildir. Çünkü Chalaby için gazetecilik, basılı bir iletişim formu olan gazetenin (*newspaper*) belli bir söylemsel ve iktisadi alan olarak gazeteciliğin (*journalism*) özgül çıktısına dönüşmesiyle doğrudan ilişkilidir. Türkçede ise gazete (*newspaper*) üretme faaliyeti, içeriğe zorunlu bir göndermede bulunmadan doğrudan gazetecilik (*journalism*) terimini çağırılmaktadır. Benzer şekilde özgül bir haber üretme tarzına göndermede bulunan "news journalism" terimi, Türkçede her türden haber üretim faaliyetini kapsayan "habercilik"le karşılanmaktadır.

19 Chalaby (1998) s. 184.

Görüldüğü gibi sınıf savaşı ve siyasal mücadele ekseninde bir tarihyazımı anlayışının odağı, basın ve gazetecilik arasında kavramsal bir ayrım yapılmasına dayanmaktadır. Bu kavramsal ayrım doğrultusunda basın ile gazetecilik tarihsel olarak ayrıştırılmaya çalışılmakta, burjuva siyasetinin ve basındaki ticarileşme eğilimlerinin gazetecilik alanının oluşumunda belirleyici olduğu savunulmaktadır.

Egemen tarihyazımına itirazlar barındıran benzer bir çabanın izlerine, Raymond Williams'ın çalışmalarında da rastlanmaktadır. Williams'ın İngiliz basın tarihi incelemesi, özellikle ondokuzuncu yüzyılda ticari popüler basının gelişimine odaklanmış ve popülerliğin değişen anlamının basının geçirdiği yapısal dönüşümün anlaşılması açısından kritik önemde olduğunu ortaya koymaya çalışmıştır.

Popülerliğin Değişen Anlamı

Raymond Williams çalışmalarında ticari basının ortaya çıkışının sınıfsal karakterini ve popülerlik kavramı üzerindeki anlam mücadelesinin sonuçlarını tartışmıştır.²⁰ Bu nedenle radikal popüler basın ile ticari popüler basın arasında bir ayrım yapmış, ikincisinin ancak ilkinin ticarileşme sürecinde ayakta kalamamasıyla baskın hale geldiğini öne sürmüştür.

Williams'a göre ondokuzuncu yüzyıl popüler basınının gelişimi basının kökten bağlı olduğu diğer yazınsal pratiklerden farklılaşmasıyla, siyasal hareketler ve yeni endüstriyel yapılar içinde geçirdiği değişimle bağlantısı kurulduğu takdirde anlaşılabilir.²¹ Bu nedenle "gazete"nin nasıl oluştuğu ve popüler basının bir tür olarak nasıl ayrıştığı, radikal popüler basının siyasal hareketlerle eklemlenmesi ve dönüşüme uğramasıyla ilişkilidir.

"Popüler" sözcüğü, ondokuzuncu yüzyılda üç farklı anlama sahip olmuştur: Eski radikal bağlamında popüler, "halk için olmak" anlamında, Cobbett, Wooler, Hetherington ve Caryle gibi editörlerin/yayımcıların öncüsü olduğu siyasal basına karşılık gelir.²² Bağımsız popüler basın yani radikal gazeteler, tersi durumda sessizliğe gömülecek yeni bir iddiaya ve yeni bir sese aracılık etmişlerdir. Çünkü bu gazetelerin ortaya çıktığı koşullar, basında ticari bir yapılanmanın kurulmadığı

20 Raymond Williams (1970). "Radical and/or Respectable", Richard Boston (der.). *The Press We Deserve*, Londra: Routledge&Kegan Paul içinde, s. 14–26; Raymond Williams (1975). *The Long Revolution*, Londra: Penguin; Raymond Williams, (1978). "The Press and the Popular Culture: An Historical Perspective", George Boyce, vd. (der.). *Newspaper History: From 17th Century to the Present Day*, Londra: Constable içinde, s. 41–50.

21 Williams (1978) s. 41.

22 Williams (1978) s. 49.

ve hatta halkın çıkarlarını temsil ettiğini öne sürecek bir siyasal sistemin bile tam olarak gelişmediği bir dönemdir.²³

Williams'a göre, radikal siyasal fikirlerini kalıcı kılmanın önceliği ve zorluğu, milyonlarca potansiyel okurun ilgisini çekmekle birlikte "popüler kültür"ün diğer alanlarını dışlamak zorunda bırakmıştır.²⁴ Bunların bir kısmı canlanan şehir kültürünün "olumlu" görülen eğlence biçimleri olmakla birlikte, bir kısmı sömürünün farklı görünüşleri sayılmıştır. O halde, popülerin arada duran ikinci bir anlamı vardır. Bu çerçevede popülerlik, yerleşik siyasal tutumlarla, suç, skandal, spor ve romans gibi ilgilerin başarılı bir biresimidir.

Nihayet, ondokuzuncu yüzyılın ikinci yarısında etkisini artıran, tümüyle pazar kavramıyla ilişkili bir popülerlik kavrayışından söz etmek mümkündür. Bu üçüncü anlam, gazetelerin siyasal radikalizmden giderek geri plana düştüğü bir dönüşüm içinde baskın hale gelmiştir. Sonuçta popüler gazete, kitlesel okuyucu için hazırlanan bir piyasa malına dönüşmüştür. Artık popülerlik, siyasal mücadeleyle iç içe geçmiş basına yönelik toplumsal desteğin görünümü değil, "gazete" olarak ayrılmış bir yazınsal mecranın ve onun öncelikli formu olan "haber"ın ticari potansiyeline ve tüketim değerine karşılık gelen bir kavrama dönüşmüştür.

Haberin özgül bir ticari meta olarak gazete içeriğinin temel belirleyeni haline gelmesi tarihyazımı açısından belirgin bir farklılaşmaya işaret etmektedir. Çünkü erken dönem popüler basın için haber, siyasal mücadeleye destek olma amacı etrafında şekillenirken, ticari gazetecilik için haber kitlesel tüketimin artırılması hedefine hizmet eder hale gelmiştir. Bu kritik nokta bize, haberin kendisinin tarihyazımı içinde çelişkili ve yakından incelenmesi gereken bir yeri olduğunu, başka bir deyişle "haber"ın kendisinin gazeteciliğe özgü bir tür olduğunu öne sürmenin olanaklı olduğunu göstermektedir.

Tür Olarak Haber

Jürgen Habermas'ın basın tarihi değerlendirmesi, akla dayalı ve sınırlı üyesi olan bir kamusal alanla belirginleşen kısmi bir ilerleme ile devamında devlet müdahalesi ve pazarın manipülasyonunun yol açtığı bir düşüş ekseninde kurulmuştur.²⁵ *Kamusallığın Yapısal Dönüşümü*, onyedinci ve onsekizinci yüzyılda İngiltere, Fransa ve Almanya'da akıl yürüten özel şahısların oluşturduğu, kendisini tartışma ve eleştiriye vakfetmiş bir edebi ve siyasal kamusal alanın

23 Williams (1970) s. 17.

24 Williams (1978) s. 49.

25 Jürgen Habermas (1962/2003). *Kamusallığın Yapısal Dönüşümü*, çev. Tanıl Bora ve Mithat Sancar, İstanbul: İletişim.

nitelikleri ile ondokuzuncu yüzyılda devletin özel alana müdahil olması, “devletin toplumsallaşması ve toplumun devletleşmesiyle” kamusallığın tesis edildiği bu alandaki dönüşümün sonuçlarını tartışır.²⁶ Bu durum basının “kamusalılık” nosyonunun farklılaşması, rasyonel tartışma ve eleştirinin yerini tüketim değeriyle ölçülen haberin ve eğlencenin alması, yüz yüze iletişime, mekânsal bir aradallığa ya da en azından sınırları belli bir kamunun dolaşımına açık bir basının yerini, pazarın sınırlarını genişletmeye çalışan ve iktisadi çıkarların dolayımına dayanan bir kitlesel mecranın alması açısından önemli sonuçlar doğurmuştur.²⁷

Habermas, haberin özgül bir tür olarak belirginleşmesinin ve gazetecilerin yeni bir profesyonel grup olarak ayrışmasının ipuçlarını sunmuştur: “Ondokuzuncu yüzyılın ikinci yarısında (...) o zamana kadar özel şahısların kurumu olan basın, kamusal topluluğun belirli mensuplarının özel şahıslar sıfatıyla sahip olduğu bir kuruma dönüş[tü]. Yayıneviyle yazı işleri arasındaki ilişki de buna uygun olarak değişti. Yazı işleri faaliyeti edebi bir faaliyet olmaktan çıkıp ‘gazetecilik’ olarak uzmanlaştı.”²⁸

Habermas’ın siyasal haberlerin azalması ve eğlencenin haber içeriğindeki öncülüğünü ilan etmesi yönündeki eleştirisini izleyen bazı yazarlar, bu gelişmeyi ondokuzuncu yüzyılda basının yapısal değişiminin temel göstergesi saymışlardır. Ancak Habermas için öncelikli sorunun, siyasetin yerinin azalması değil, siyasallığa yönelik kavrayıştaki farklılaşma ile kamusal akıl yürütmenin dayandığı eleştirel ve rasyonel tartışmanın yerini, basının yapısal dönüşümü içinde ticari meta olarak haberin alması olduğunu söylemek mümkündür.

Habermas, haberin eğlence biçiminde metalaşmasını eleştirel rasyonel tartışmaya karşıt görmektedir. Ancak Henrik Örnebring’e göre aslında tam da haberin “tür” olarak kendisi eleştirel-rasyonel tartışmaya karşıttır: Haberin gazeteciliğe özgü bir tür olarak yükselişi yalnızca basının ticarileşmesiyle değil,

26 Habermas (2003) s. 256.

27 Burada Habermas’ın çalışmasını tüm boyutlarıyla ele almak, hem eserin kavramsal yükü hem de çalışmanın İngilizce konuşulan dünyada yaygınlaşması sonrasında kapsamı genişleyen eleştirilerin çoğulluğu nedeniyle olanaklı değildir. Bu eleştiriler Habermas’ın burjuva kamusal alanıyla ilgili bir idealleştirme yaptığı iddiasından kaynaklanan kuşku, böyle bir idealleştirmenin dışarıda bıraktıkları (farklı kamusalıklar, sınıfsal-cinsel ayrımlar, rasyonel tartışma usullerinin dışındaki iletişim biçimleri vb.), dönemin basınıyla ilgili olgusal eksiklikler, siyasal basının rolüyle ilgili aşırı iyimser yorumlar, kitle toplumuna ilişkin kötümser tavır ve kitle iletişimine yönelik kavrayıştaki yetersizliklere ilişkindir. Habermas’ın kamusal alan kavrayışı ve kamusal alan konusundaki farklı yaklaşımlarla ilgili iki kapsamlı derleme için bkz. Craig Calhoun (der.) (1993). Habermas and the Public Sphere, Massachusetts: MIT Press ve Meral Özbek (der.) (2004). Kamusal Alan, İstanbul: Hil Yayınları.

28 Habermas (2003) s. 314–315.

aynı zamanda gazetecilerin profesyonel olarak ayrılmış bir grup ve gazeteciliğin ayrı bir pratik alanı olarak belirginleşmesiyle yakından ilişkilidir.²⁹ Bu tartışmanın daha önce ele alınmamış olması özellikle ondokuzuncu yüzyıl gazetecilik tarihini ele alan çalışmalarda kavramlar arasındaki sınırların bulanıklaştırılması ve birbiri üzerine katlanması nedeniyledir. Buna göre, haber, gazetecilik ve yazılı basın birbirinin yerine kullanılmış, haber (metinsel biçim), gazetecilik (bu metinlerin üretim pratiği), gazete (haber taşıyıcısı olan mecra) ve kamusal alan (eleştirel-rasyonel tartışmanın uzamı) arasındaki kavramsal sınırlar göz ardı edilmiştir. Örnebring’in vurgusu gazetelerin basitçe siyasallıktan ticari niteliğe sçramış kurumlar olarak anlaşılması gerektiği yönündedir. Gazeteciliğin etkileşim içindeki unsurlardan oluşan karmaşık bir alan olarak kurulduğunu söyleyen yazara göre gazetecilik alanı, (1) özgül bir form olarak gazete, (2) yeni bir metinsel tür ya da metinler bütünü olarak haber ve (3) bir dizi söylemsel norm ve profesyonel pratik arasındaki etkileşimle farklılaşmıştır.³⁰

Soruna haber ve tartışma arasındaki farklılık ekseninde baktığımızda; Habermas’ın eleştirel-rasyonel tartışma mecrası olarak gördüğü dergilerin türsel kökeni, diyalog formu ve klasik retoriktir. Buna karşılık kitlesel basın, endüstriyel kapitalizmin içinden doğmuş ve ilk süreli yayınlardan etkilenmiş olsa da özellikle ondokuzuncu yüzyılın ortasından itibaren “gazete” ayrı bir tür olarak farklılaşmıştır.

Kitlesel haberin yükselişi aynı zamanda bilgili yurttaş idealiyle de uyumludur. Klasik temsili demokrasi anlayışında seçmenler, doğru siyasal kararlar verebilmek için her şeyden önce yeni gelişmeler hakkında tarafsız ve doğru haberlere erişime ihtiyaç duyar. Bu bağlamda yurttaşların bilgilendirilmesi ideali, Habermas’taki kamusal meselelerle ilgili tartışmaya katılmaya yapılan güçlü vurguya sahip değildir.³¹ Öte yandan tam da bu düzlemde gazetecilerin ondokuzuncu yüzyılda kendilerini anlamlandırma biçimleri temsili demokrasinin yurttaşlık tasarımıyla uyumludur. Habermas’ın tanımladığı burjuva kamusal alanında demokrasinin ve kamusal tartışmanın işlerliğinde gereklik addedilen “kurum olarak basın”dır. Ondokuzuncu yüzyıl sonunda gazeteciliğin uzmanlaşmasıyla hâkim olan söylemde ise demokrasinin işlerliği için öncelikle gerekli olan, kurum olarak basın değil, haber üreten gazetecilerdir.

29 Henrik Örnebring (2007). “A Necessary Profession for the Modern Age?: Nineteenth Century News, Journalism and the Public Sphere”, Richard Butsch (der.). Media and Public Spheres, New York: Palgrave MacMillan, s. 71.

30 Örnebring (2007) s. 71–75.

31 Örnebring (2007) s. 79–81.

İngiltere’de Gazetecilik Alanının Oluşumu

İngiltere’de basının piyasalaşması öncesinde dönem doğrudan hükümet denetimleriyle karakterize olmuştur. Jeremy Black’e göre basın, ondokuzuncu yüzyılda düzenleyici çerçevedeki değişimlerden köklü biçimde etkilenmiş; yasal değişiklikler, neyin nasıl haber yapılabileceğini, mali düzenlemeler gazetenin maliyet yapısını, vergi değişiklikleri gazete işletmeciliğini ve kârlılık yapısını değiştirmiştir.³²

Devlet denetiminin iki temel yasal formu, keyfi biçimde kullanılan “Haysiyet Kırıcı Neşriyatı Düzenleyen Kanun” (*libel act/law*) ve ağır vergilerdir.³³ İlk kez 1712’de çıkarılan ve 150 yıl boyunca uygulamada kalan bilgi üzerindeki vergiler, haberkitaplarının (*newsbooks*), risalelerin (*pamphlets*) ve gazetelerin halkın geniş kesimi için çok pahalı tutulmasına neden olmuştur. Lord Ellenborough 1819’da açıkça “bu önlemlerin saygın gazetelere değil, yoksul basına yönelik olduğunu” söylemiştir.³⁴ Hükümetten yana olan gazetelere ve gazetecilere destek adı altında rüşvet verilmiş, üstelik resmi ilanlar ayrımcı bir biçimde kullanılarak siyasal açıdan güvenli görülen ya da açıkça yönetimin taleplerine boyun eğen gazetelerde yer bulmuştur.

Bu vergilerin gazetecilik tarihi açısından iki sonucu olmuştur. Birincisi İngiltere’de basının gelişimini geciktirmesi, dolaylı ve amaçlamayan ikinci sonucu ise “illegal” basının ortaya çıkmasıdır. 1816–1819 yılları arasında, gelişen işçi hareketine paralel olarak haftalık radikal işçi gazetelerinde sayıca artış görülmüş ve işçi basını, 1830 ve 1836 arasında “damgasızlar” (*unstamped*)³⁵ ve 1830’ların

32 Jeremy Black (2002). “The Press and Politics in the Eighteenth Century”, *Media History* C.8, S.2, s. 175.

33 İngiliz gazetecilik tarihinde bilgi üzerindeki vergilerin (taxes on knowledge) önemli bir yeri vardır. Bunlar; İlan Vergisi, Damga Vergisi, Özel Tüketim Vergileri, Reklâm Vergisi ve Kâğıt Vergisi’dir. Bu vergilerin ikili bir amacı olmuştur: Yayınların fiyatını yüksek tutmaya zorlayarak, okur kitlesini yalnızca seçkinlerle sınırlanmış ve gazete sahipliğini de yine bu kesim için erişilir kılmıştır. Damga Vergisi’ne göre, gazete sahibi/yayımcı her basılı sayfa için bir penny, her reklâm için bir shilling ödemekle yükümlüdür. Bu oranlar 1836’ya kadar giderek artmıştır. Bakınız, Lyn Gorman ve David MacLean (2003). *Media and Society in the Twentieth Century: A Historical Introduction*, Oxford: Blackwell, s. 6. Vergilerin kaldırılmasının ardından gazete fiyatlarının bir penny’ye, hatta ondokuzuncu yüzyıl sonlarında yarım penny’ye düştüğü göz önüne alındığında bilgi üzerindeki vergilerin gazetelere erişimi maddi olarak ne ölçüde kısıtladığı daha açık görülebilir.

34 Akt. Williams (1970) s. 18–19.

35 Damga vergisi gereğince yasal izne tabi olan gazeteler, nüshaların her sayfasının sağ üst köşesindeki resmi kırmızı damgayla işaretlenmiştir. Bu damga, gazetenin yasal ve vergilendirilmiş olduğunun göstergesidir. Bu nedenle, “illegal” olarak basılıp dağıtılan işçi gazeteleri, damgasızlar olarak adlandırılmıştır. Kimi zaman gazetenin basım maliyetinin birkaç

sonunda Çartist gazetelerdeki artışla iyiden iyiye canlanmıştır. Hükümetin vergilendirmesi sistematik olmakla birlikte, vergi kaçırma ile ilgili kovuşturmaların etkin biçimde uygulanamaması, pratikte radikal gazetelerin sayısındaki ani artış desteklemiştir. Ne kişisel hakaret yasaları ne de vergiler, radikal popüler basının yükselişini önleyememiştir.³⁶ Çünkü hükümet vergilerinden kaçılabilirdiği sürece, ondokuzuncu yüzyılın erken dönemlerinde gazete kurabilmek için gereken kuruluş sermayesi oldukça düşüktür. E. P. Thompson'un sözleriyle "radikal grubun el matbaasından yararlanması Kilise ya da Kral'ınki kadar kolaydır".³⁷ Damgasızların çoğu el matbaalarında basılmış, haberler aynı zamanda okuyucu olan kesimlerin gönüllü çabasıyla toplanmıştır. Gazetelerin dağıtımını ve satışını üstlenenler genelde işsizlerden oluşmuş ve okuyuculardan kopya başına yalnızca baskı masraflarını karşılayacak kadar ücret alınmıştır. Gazetelerin, işçilerin kendi imkânlarıyla finanse edilebilmesi, sahipliğin kendini siyasal mücadeleye adayanların elinde kalabilmesi sağlamıştır.³⁸ 1800 ve 1830 yılları arasında farklı fraksiyonlarda, 200'den fazla damgasız gazete yayımlanmıştır.³⁹ Ancak 1836'dan sonra gerçekleştirilen vergi düşüşleri, popüler Pazar gazetesi pazarına ekonomik temel sağlamış ve damgasızlar giderek ortadan kalkmaya başlamıştır.

Chalaby, illegal işçi sınıfı gazeteleri olan damgasızları, kamusal söylemin örnekleri olarak ele alarak gazetecilik söylemine karşıt olarak konumlandırmıştır.⁴⁰ Buna göre damgasızlar "kamusallık ilkesi"yle işlemektedir. Bunlar açıkça ve bilinçli olarak kendi ideolojik görüşlerinin duyurulmasını ve toplumsal nitelik taşıdığını düşündükleri olayların ve enformasyonun kamusallaştırılmasını amaçlamışlardır. Yazar, işçi sınıfı basını ve ticari gazetecilik arasında kurduğu karşıtlığı, bu iki alanın aktörleri açısından da somutlaştırmıştır. Buna göre; kendisini belli bir siyasal görüşün, örgütlenmenin ya da sınıfın üyesi olarak kabul eden *publicist*⁴¹ yazılarındaki bakış açısını bu ideolojik aidiyeti temelinde

katına kadar yükseltilebilir Damga Vergisi'nden kaçmaları işçi gazetelerinin ucuz kalabilmesini sağlamıştır. "Unstamped" ve "Stamp Act" bazı Türkçe tercümelemlerde (Thompson 2004, Jeanneney 1998, Keane 1999) "Pulsuzlar" ve "Pul Yasası" olarak karşılanmıştır.

36 James Curran (1977). "Capitalism and the Control of the Press", James Curran, vd. (der.). Mass Communication and Society, Londra: Open University Press içinde. s. 200–202.

37 Edward P. Thompson. (1963/2004). İngiliz İşçi Sınıfının Oluşumu, çev. Uygur Kocabaşoğlu, İstanbul: Birikim Yayınları, s. 805.

38 Curran (1977) s. 206.

39 Önde gelen 15 ya da 20 damgasızın satışları 3000 ila 8000 arasındadır. Bu süreçte yasal Tory gazeteleri 25000, Whig gazeteleri 18000 arasında satarken, damgasızların toplam satışı haftalık 200.000'e yaklaşmıştır. 1830 yılında damgasızların toplam satış rakamı iki milyona yükselmiş ve böylece en saygın kabul edilen gazetelerin tirajını bile geçmiştir. Bakınız, Chalaby (1998) s. 14.

40 Chalaby (1998) s. 10.

41 *Publicist*'in güncel tercümesi tanıtımcı'dır ve doğrudan halkla ilişkiler faaliyetine göndermede bulunur. Ancak İngiltere'de belli bir tarihsel döneme özgü olan kavramı Türkçede bu şekilde

oluşturmuştur. Profesyonel etkinliğini siyasal inançlarından ayırması öğütlenen, olayların gidişatında ve okurların zihninde öznel bir etkide bulunmamayı amaç edinen gazeteci figürünün aksine *publicist*, var olanı değiştirmek yönünde güçlü bir arzuyla hareket etmiştir.⁴² Böylece “olgusal haber *versus* öznel yorum” ayrımının yerleşik hale gelmediği bu tarihsel evrede, basının kamusal söylemi doğrudan siyasal mücadele içinde şekillenmiş, haber, yansız ve tarafsız bir bilgi biçimi değil, iyi topluma erişme için verilen toplumsal-ideolojik mücadelenin içsel bir unsuru olarak görülmüştür. Damgasızlar aynı zamanda siyasal örgütlenmelerin koordinasyonu ve tanıtımı işlevini de üstlenmiştir. Bu anlamda damgasızlar, siyasal mücadelenin dışında ya da ötesinde özerk varoluşa sahip basın fikrinin karşıtı resmetmiş, gazeteler olmaksızın hareketin bir arada tutulması olanaklı görünmediği için basın özgürlüğü fikri güçlü biçimde savunulmuştur.⁴³

Stephen J. Ward’a göre siyasal basın için öncelikli etik ilke, daha eşit bir toplum yaratma çabasında kamuya yardımcı olmak şeklinde tanımlanmıştır.⁴⁴ Gazeteciler açıkça taraflıdır, ama bu taraflılığı bir siyasal vizyonla, “en yüksek iyi”ye (*summum bonum*) olan bağlılıklarıyla meşrulaştırmışlardır. Devrimci gazeteciliğin gücü, yalnızca basının değil toplumun da aynı süreçte özgürleşmesi idealine bağlı olduğu için, okurlar enformasyonun pasif tüketicileri değil, aynı siyasal vizyonu paylaşan yurttaşlar olarak görülmüştür. Bu nedenle devrimci gazeteciler olaylara karşı objektif bir mesafe almaya çabalamamış, tersine okurlarıyla fiziksel etkileşime geçmeyi önemsemişlerdir.⁴⁵

1836’da Damga Vergisi’nin düşürülmesini, masal kitapları (*chapbooks*), ilanlar (*broadsheet*), şarkı kitapları (*ballads*) ve kuruşluk seri romanlarla (*penny serial novel*) gelişen popüler yazın geleneğine dayalı haftalık ucuz gazetelerin artışı izlemiştir. Ayrıca 1830’lar ve 1840’larda bazı mesleklerin ya da ticaret erbaplarının çıkarlarını temsil eden sınıfsal nitelikteki gazeteler ile serbest ticaret, dinsel özgürlük, endüstriyel reform gibi saikleri olan baskı gruplarının yayınlarında önemli bir artış olmuştur. Vergilerin düşürülmesinin yanı sıra artan toplumsal

karşılama yanıtı olacaktır. Chalaby’nin kullanımında *publicist*, mesleki profesyonelleşmenin ve ayrışmanın olmadığı, objektifliğin mesleki çerçeve olarak çizilmediği bir döneme göndermede bulunur. Bu dönemde editör, haber toplayıcıları, yazıcılar ile haber ve yorum arasında belirgin bir ayrım olmadığı gibi, siyasal iletişim ve tanıtım faaliyeti modern kapitalist toplumlardaki çağrışımının dışında bir anlama sahiptir. *Publicist* için sınıf savaşımları, habercilik–tanıtım–gazete yazarlığı faaliyetine içkindir ve temelinde sınıf bilincini artırarak sınıfsal ortaklığı destekleyecek bir kamusalılığı tesis etmek yatmaktadır.

42 Chalaby (1998) s. 16–17.

43 Thompson (2004) s. 804–805.

44 Stephen Ward (2004). *The Invention of Journalism Ethics: The Path to Objectivity and Beyond*, Montreal–Kingston: McGill–Queen’s University Press, s. 160.

45 Ward (2004) s. 168.

hareketlilik ve basım tekniklerindeki gelişmeler bu çeşitliliğin destekleyicisidir.⁴⁶ Basının bu dönemdeki genişlemesine sahiplik örüntülerindeki değişimler eşlik etmiştir. 1820’lerde küçük gazete zincirlerinin oluşmasıyla, ticarileşme eleştirilere konu olmaya başlamıştır. Bu eleştirilerde gazete sahipleri, tek amacı kâr etmek ve gazetesini ticari spekülasyon için kullanmak olan “düşük nitelikli tüccarlar” olarak tanımlanmıştır.⁴⁷

Basının ticarileşmesi sürecinde işçi sınıfı gazeteleri eski gücünü yitirmiştir. Özellikle yayımcılıkta oluşan pazar kısıtlamaları ve kamusal erişimin sınırlandırılması basını giderek bir orta sınıf söylemine ve kurumuna dönüştürmüştür.⁴⁸ Bu yıllar, yükselen orta sınıfın kendi gücüne ve dünyayı kendi imgesine göre biçimlendirebilme yeteneğine olan güvenin filizlendiği bir dönemdir. Bu güven, basının normatif kontrolünün pazarın çekim gücüne bırakılması kararına temel oluşturmuştur.⁴⁹ Böylece radikal basın büyük ölçüde bastırılmış ve dördüncü güç söylemi, pazara dayalı olmayan alternatiflerin çoğunun temizlendiği bir zemin üzerine inşa edilmiştir.⁵⁰

Ticari Popüler Basının Yükselişi

Chalaby’ye göre, İngiliz basınının en olağanüstü yılı, Damga Vergisi’nin son kuruluşunun da kaldırılmasıyla yalnızca bir *penny*’e gazete satılabilme imkânının doğduğu 1855 yılıdır.⁵¹ Böylece gazetelerin fiyatları yedi *pence*’den önce bir *penny*’e ve 1880’lerin başında yarım *penny*’e düşmüştür. Toplumun geniş kesimleri için karşılanabilir olan bu fiyat, gazete okuru pazarını genişleterek, gazetelerin pazar payı için rekabetinin iktisadi temelini oluşturmuştur. Modern gazetecilik söylemi,

46 Ivon Asquith (1978). “The Structure, Ownership and Control of the Press, 1780–1855.” George Boyce vd. (der.). *Newspaper History: From 17th Century to the Present Day*, Londra: Constable içinde, s. 99.

47 Asquith (1978) s. 102.

48 Chalaby (1998) s. 71–74, Ward (2004) s. 176.

49 Maliyetlerdeki artış, buna karşın gazete fiyatlarındaki düşüş ulusal gazetelerin, üretim maliyetinin altında net bir fiyata satışını mümkün kılmıştır. Ancak fiyat üzerindeki rekabete karşılık üretim maliyetinin yüksek olması gazetelerin reklâma olan bağımlılığını artırmıştır. Bu noktada reklâmverenlerin radikal gazetelere yönelik ayrımcı tavrı işçi basınının gerilemesinde önemli rol oynamıştır. Bu ayrımcılığın temelinde pragmatik nedenler, yani radikal gazete okurlarının alım gücü düşük bir kesime mensup olması vardır. Bu durum, radikal basının yaşadığı tahribatta, güdükleşmesinde ve giderek ticari sistemle kaynaşmasında belirleyici bir rol oynamıştır. Bazıları, tirajları orta sınıf rakiplerinden daha fazla olmasına karşı kapanmış, bir kısmı fiyatlarını artırıp, özel yardımlarla kompanse ettikleri sürdürülebilir kayıplarla ayakta kalmaya çalışmış, diğerleri ise belli kurumların patronajı altına girmeye başlamıştır. Bakınız, Curran (1978) s. 68–70.

50 Conboy (2004) s. 112.

51 Chalaby (1998) s. 35.

bu özgül noktada, yani bilgi üzerinde vergilerin tümüyle kaldırılması ve pazar mekanizmalarının sahiplik örüntülerini, stratejileri ve rekabetçi pratikleri, alanın temel kavramları ve olguları olarak egemen kılmasıyla şekillenmeye başlamıştır. Bu gelişmenin etkisi, “kamu”ya karşı olarak bir okur pazarının yaratılmasıdır.

Damga Vergisi'nin kaldırılmasının hemen ardından kurulan *Daily Telegraph* “gazetecilikte yeni bir dönem” sloganıyla çıkmıştır. Fiyatını bir *penny* olarak belirleyen *Daily Telegraph* kendine *The Times*'in “temkinli elitizm”inden kolayca ayrılabilen bir kimlik kurmuştur. Lucy Brown'a göre, *The Times* Londra'da ticaret ve finansın yoğunlaştığı bölge olan “City”nin tüccarlarının, *Daily Telegraph* ise memurların ve küçük esnafın gazetesi olarak görülmüştür.⁵² Birkaç yıl içinde *The Times* da dâhil olmak üzere Londra'daki bütün günlük gazetelerin toplamından daha fazla satan gazete, haberlerin yanı sıra şehir hayatını ele alan yazarlara yer vermiş, ilk kez geniş röportajlar kullanmıştır. 1870'lerde “önemli” haberler için çok sayıda başlık kullanması mizanpaj açısından getirdiği en büyük yeniliktir. Özellikle ilk yıllarında toplumsal sorunlarına ilişkin “ahlakçı ve muhafazakâr” yazı dizileri dikkat çekmiş, İngiliz gazeteciliği için söylemsel-stratejik bir zeminin oluşmasına büyük katkı sağlamıştır.⁵³

1850'ler ve 60'larda siyasal denetimin gevşemesi, siyasal reform baskıları ve artan refah sürecinde, gazeteler giderek çekici bir yatırım alanı haline gelmiştir. Teknik yenilikler, kentleşme ve bunlara eşlik eden pazar olanakları da gazeteleri daha kârlı girişimler haline getirmiştir.⁵⁴ Alandaki eğilim daha çok tiraj ve daha çok okuyucu, daha büyük bir haber odası, daha fazla personel, daha hızlı baskı, yükselen maliyetler ama artan kâr yönündedir. Teknolojik yenilikler⁵⁵ ciddi bir maliyet oluşturmuş, gazete patronluğu ekipmana yatırım yapabilecek ve lojistik örgütlenmeye para harcayabilecek yatırımcılarla sınırlanmış, yükselen maliyetler kişisel olarak gazete işine girebilmeyi olanaksız hale getirmiştir.⁵⁶

52 Akt. Conboy (2004) s. 120.

53 Conboy (2004) s. 121.

54 Alan J. Lee (1976). *The Origins of the Popular Press in England*, Londra: Rowman&Littlefield, s. 78.

55 Teknolojik yenilikler pazar koşullarının belirlenmesi açısından etkileyici sonuçlar yaratmıştır. Buhar gücüyle çalışan rotatif baskı, bir saatte yirmi bin büyük boy sayfa basabiliyordu. Bu rakam elle baskıya oranla, iki yüz kat daha hızlıydı. Kâğıt hamuru tekniğinin gelişimi kâğıt fiyatında dramatik bir düşüş yaratmıştı. Demiryolları hem muhabirlerin haber toplama sahalarını daha etkin biçimde genişletmiş hem de gazetenin dağıtım sahasını ve düzenli haber ulaşımını sağlamıştı. Bakınız, Ward (2004) s. 187.

56 Londra'da bir gazete çıkarabilmenin başlangıç maliyeti, 1818'de dört bin pound iken 1870'de yüz bine yükselmiştir. Buna karşılık *Daily Telegraph* 1882'de yüz yirmi bin pound kâr etmiştir. Bakınız, Ward, (2004) s. 183.

Artan kapitalistleşme, gazetecilik içinde uzmanlığa olan ihtiyacı beraberinde getirmiş, haber yazıcıları, basımevi çalışanları, reklâm satış sorumluları ve uzman muhabirler istihdam edilmeye başlamıştır. Bu anlamda gazete ilk kitle iletişim aracı olarak gerçek anlamda doğmaktadır. Ward'a göre "artık gazeteler hiçbir manada her tür baskıya reva görülen devrimci ajitatörler değil, ekonomi çarkının dişlilerinden biridir."⁵⁷ Gazeteciliğin yapısı içinde bu değişimleri sağlayabilmek, çok daha geniş ölçüde sermaye yatırımını gereksindirmiş ve bu da tirajla birlikte reklâm gelirine hiç olunmadığı ölçüde bağımlılık getirmiştir.

Genel bir değerlendirme yaparsak, 1850 öncesi İngiliz basını büyük ölçüde "özgür" basın için verilen mücadele ekseninde tartışılmıştır. Bu mücadelenin amacı, hükümet denetiminin zincirlerinden kurtulmaktır. Alan J. Lee'ye göre (1976: 21), Viktoryen dönemde uygarlığın ilerlemesine duyulan inanç bakımından basının tek rakibi demiryollarıdır: Özgürlük, ilerleme, irfan ve hatta kurtuluş gazetelere atfedilen erdemler olmuş, gazeteciler ne kendi gazetelerinde ne de ciltler dolusu gazetecilik tarihi kitaplarında kendi mesleklerini yüceltmekten hiç yorulmamışlardır.⁵⁸ Bu erdemler güçlenen burjuvazinin siyasal hedefleriyle uyum içindedir. Fakat J. Arthur Plumb'a göre (1973: 19) bu mücadelenin ardında her zaman gazete kurmak ve yönetmek gibi güçlü bir ekonomik dürtü olmuştur.⁵⁹ Gazeteler üzerindeki "mali" denetimin 1830 sonrasında gevşetilmesi, yalnızca "özgür" bir basının değil, ucuz bir basının kuruluşu için de kapıları aralamıştır. Basının bundan sonraki gelişim süreci temel olarak ekonomik hedeflerin giderek siyasal olanlara baskın hale gelmesine dayalıdır. İngiltere'de gazetelerin çoğu genişletilmiş bireysel özgürlüklerin hâkim olduğu bir liberalizmi, serbest ticareti ve daha az yasal sınırlamayı savunmak anlamında ortak bir çizgide durmuştur. Londra'da *The Times* ve *Morning Chronicle* ve ardından *Daily Telegraph* bu liberal basın anlayışının örnek modelleri olmuş, kendilerini her toplumsal olaya karşı "hazır ve nazır", her şeye muktedir bir güç olarak sunmuşlardır.

Haberin Kitleselleşmesi ve Gazetecilik Söylemi

Ticari popüler basın, biçim, içerik, dağıtım ve okur açısından öncüllerinden ciddi biçimde farklılaşmıştır. Haberler, başlıklar ve illüstrasyonlarla dramatize edilmeye ve bunlar format olarak giderek gelişen "ana sayfa"ya taşınmaya başlamıştır. Haber konuları, suç, spor, dedikodu, mizah, moda ve ailevi konulara yönelmiştir. 1880 ve 1918 yılları arasında, İngiliz basınının niteliğinde ve örgütlenmesindeki başlıca etki, 1880'lerin başında W. T. Stead'in öncülük ettiği

57 Ward (2004) s. 182.

58 Lee (1976) s. 21.

59 John Arthur Plumb (1973). "The Commercialisation of Leisure in the 18th Century England", The Stenton Lecture 1972, University of Reading, s. 19.

“Yeni Gazetecilik”ın yükselişidir.⁶⁰ Yeni gazetecilik, okur için dikkat çekici bir tarz oluşturmak üzere haber toplama, yazma ve tipografik tekniklerin bir karışımını ifade eder. Bu karışımın en dikkat çekici yönü gazeteyi daha okunabilir hale getirmeyi amaçlayan tipografik yeniliklerdir. Tüm sütunu kaplayan başlıklar, kısa paragraflar, daha büyük manşetler ve altbaşlıklar, görsel öğelerin daha fazla kullanılması eski gazetelerin “monoton” görünümünü kırmıştır. Bu değişimin içerik boyutundaki temel görünümü ise yorum aleyhinde belli bir “haber” formuna, dizi haberlere, sansasyonelliğe ve milliyetçiliğe yönelik artan vurgudur.⁶¹

Chalaby’nin, “söylemsel stratejiler” olarak adlandırdığı dizi haberler, şovenizm ve sansasyonellik yeni gazetecilik söyleminin ayırıcı nitelikleridir.⁶² Özellikle yoksulluk üzerine yapılan dizi haberler, gazete içeriğini hareketlendirmek ve okuyucu merakını canlı tutmak, milliyetçilik ise gazetelerin açıkça partizan bir tavır almalarının önemli bir okur kitlesini yabancılaştırma tehlikesi karşısında, hem heyecan verici hem de görece uzlaşımca bir içerik oluşturmak için uygun stratejiler olarak görülmüştür. Sansasyonellik ise, editörlerin haber seçim sürecindeki değerlendirme biçimlerine yönelik olan ya da gazetecinin haber yazımında uyguladığı yazım stili, sözcük seçimi, bakış açısı, anlatı öğeleri, hitap biçimi ve olayı dramatize etmeye yönelik diğer teknikleri kapsayan bir dizi söylemsel pratiğe karşılık gelir. Bu kavramlaştırma içinden bakıldığında, piyasa öncesi popüler basın yalnızca belli dramatik haberlere yer verme anlamında sansasyoneldir. Yeni anlamında ise her tür habere sansasyonel bir boyut katmak mümkündür.

Tiraj rekabeti yalnızca gazetecilerin haber konularına ilişkin değerlendirmelerinde bir değişime işaret etmekle kalmamış, öncül olarak gazetecilerin gerçeklikle olan ilişkilerini farklılaştırmıştır. Toplumsal sorunların ve olguların taşıdıkları haber değeri verili kabul edilen okur ilgisine ve ticari potansiyeline bağlı hale gelmiş, olayın haber olabilirliliği bu temel ölçütlere uygunluğuyla yargılanmaya başlamıştır. Başka bir deyişle, belli meselelerin haber olarak kabul edilmesindeki siyasal boyut yerini, tecimsel önemine bırakmış; haber değeri, olaya dışsal bir değerlendirme çerçevesi dayatmıştır. Bu söylemsel oluşumun iki temel görünümü çeşitlilik ve tarafsızlık siyasalarıdır.

Kitlesel düzeyde üretim yapan gazeteler geniş bir ilgi alanı yelpazesini kapsayan haberlerle farklı beğenilere hitap etmeyi ticari bir strateji olarak

60 George Boyce (1978). “The Fourth Estate: The Reappraisal of a Concept”, George Boyce vd. (der.). Newspaper History: From 17th Century to the Present Day, Londra: Constable içinde, s. 27.

61 Lee (1976) s. 120–121.

62 Chalaby (1998) s. 143–148.

savunmuş ve basın toplumsal eğlence işlevini gündeme getirmiştir. Gazete, okurlarının inançlarıyla herhangi bir çatışma ya da görüşlerini değiştirme gibi çabaya girmemeyi ve yalnızca halkın çok çeşitli haber ihtiyaçlarını gidermeyi amaçlamıştır. Böylece gazete sahipleri ve editörler, gazetelerinin siyasal niyetlere sahip bir kurum olması işlevini feshettiğini, günün önemli haberlerini, yaşamın her alanını kapsayacak çeşitlilikte nesnel bir bakışla sunan toplumsal bir nitelik kazandığını göstermeyi amaçlamışlardır.⁶³ 1880’lerde yeni kurulan gazetelerin en temel iddiası apolitikliktir ve gazetelerin üçte biri açıkça, siyasal bağlanımlarını bir tarafa bıraktıklarını okurlarına duyurmuştur.

Haberin temel editoryal amaç haline gelmesi ve kamusal idealinin kitlesel haber üretimine radikal bağlantısıyla birlikte, olgusalılığı ve bağımsızlığı temel alan normlar hem teoride hem de pratikte gazeteciliğin merkezine taşınmıştır. Objektiflik iddiasına bağlanan dört temel norm; yansızlık (*neutrality*), tarafsızlık (*impartiality*), dengelilik ve doğruluk, gazetelerin siyasetten kopuşu iddiasının şekillendiği bu süreçte savunulmaya başlamıştır. Böylece siyasal süreçte taraf tutmaya dönük isteksizlik, kamusal alanda yansız bir aktör olarak var olma gibi çelişkili bir siyaseti beraberinde getirmiştir.⁶⁴ Bu nedenle gazetecilik söyleminin oluşumundaki önemli bir nokta, gazetecilerin siyaset, basın ve “genel kamu” arasında çizilmiş belirli sınırlar içinde hareket etmeleridir. Gazeteciler kendilerini, kamunun ya da siyasal sürecin katılımcıları olarak değil, bunlar arasında bir dolayımlayıcı olarak konumlandırmaya dönük bir söyleme yaslanmışlardır. Bu rol dağıtımında en edilgin yer tutan kesim ise kamudur.

Ondokuzuncu yüzyılın ikinci yarısında haber ajansları olgusal gazeteciliğin öncüsü olmuştur. Ajanslar için haber araçsal olarak kolaylıkla tanımlanabilir, parasal karşılığı açık, telgraf kablolarıyla iletilebilen nötr bir enformasyon birimidir. *Reuters*’in açıkça savunduğu gibi, habercilik siyasal alanın gereklerinin tümüyle dışında olmalıdır ve hatta çalışanlar göreve gelirken vatanseverliklerini evlerinde bırakmalıdır. Haber, “siyasal bakışı her ne olursa olsun” her türden gazeteye uygun düşecek yansız bir üründür.⁶⁵

63 Christopher A. Kent (1989). “Victorian Periodicals and the Constructing of Victorian Reality”, J. Don Vann ve Rosemary T. van Arsdel (der.). *Victorian Periodical Vol 2*, New York: The Modern Language Association of America içinde, s. 4–5.

64 Chalaby (1998) s. 130.

65 Ward (2004) s. 195–6. Diğer yandan haber ajansları, açık ya da gizli, devletle yapılan sözleşmelere ve mali desteklere bağımlıdır. Havas bu dönemde, Fransız hükümetinden gizli mali destek almaktadır. Reuters başlangıcından bu yana Kraliçe’nin hizmetinde olduğunu deklare etmektedir. Ayrıca gelirinin yalnızca yüzde onunu İngiliz gazetelerinden elde ettiği gelir oluşturduğu için, diğer haber ajansıyla rekabet edebilmek için hükümetten aldığı desteğe bağımlı olmuştur.

İngiliz gazeteciliğinde objektifliğin egemen bir ideal olarak inşası Ward'un "popülerliğin etiği" dediği farklılaşmanın bir ürünüdür.⁶⁶ Gazetenin, siyasal görüşleri farklılaşmış geniş bir okur kitlesine yönelik bir piyasa ürünü olarak iyiden iyiye belirginlik kazanmasıyla birlikte, editörler için gazetelerinin siyasal açıdan tarafsız ve olgulara dayalı olduğunu söylemek bir erdem haline gelmiş, gazetecilerin genel kamu yararı için tarafsız haber üreten bağımsız profesyoneller oldukları fikri gelişip serpilebileceği bir etik mecraya yerleşmiştir.⁶⁷

Yüzyıl bitiminde, genişleyen üretim ölçeği, endüstrinin değişen örgütlenmesi, gazetecilik ve sahiplik arasındaki ayrışma iyice netlik kazanmaya başlamıştır. Hatta 1880'lerde, *Gazeteciler Enstitüsü*'nün kuruluşu sırasında kimi çevreler gazete patronlarının üyeliğe seçilmelerinin uygun olmayacağını savunmuştur. Bu yapısal ayrışmayla birlikte ondokuzuncu yüzyılın sonunda, önde gelen tüm gazeteler siyasal partilerden formel olarak bağımsızlaştıklarını iddia etmişlerdir. Bu gelişmeler basını bir endüstri olarak kavramlaştıran yaklaşımın iyiden iyiye baskınlaşmasına neden olmuştur. Popüler basın gazeteciyi, tüketici okura haber "ürün"ü sağlayan bir profesyonel olarak tanımlamıştır. Bu aynı zamanda gazetecinin eğitici rolüne ilişkin normatif kavrayışta da bir zayıflamaya işaret eder. Çünkü insanlara neyi bilmeleri gerektiğiyle, başka bir deyişle neyin basın yoluyla kamusallaştırılması gerektiğiyle ilgili normatif bir iddia getirme yetkisi, artık ne elitlerin ne de basının kamusal işlevlerinin savunucusu olan gazeteciler ve editörlerin elindedir, bu yetki pazar mekanizmalarına devredilmiştir. Objektifliğin rasyoneli, akılcı bir kanaati, entelektüel bir analiz ya da tartışmaya dönük bir argümantasyonla değil, partizan olmayan, bağımsız habercilerin topladığı olgularla beslemektir. Bu tavır Ward'a göre, objektif enformasyona dayalı gazetecilik ve haber piyasası fikri için siyasal bir haklılaştırma gerekçesidir.⁶⁸ Gazetecilerin objektiflik idealine sıkı şekilde bağlanan üç temel unsur, yani olgusalılık, tarafsızlık ve profesyonellik ticari gazeteciliğin kitleleri keşfetmesiyle geniş bir uygulama alanı bulmuştur.

Amerikan Gazetecilik Tarihyazımı: Olgusal Tarih versus Kültürel Tarih

John. D. Stevens ve Hazel Dicken-Garcia, Amerikan iletişim tarihinin en önemli eksikliklerinden birinin, eleştirel tarihyazımının alanda sınırlı bir yer tutması olduğuna dikkat çekmiş ve bu eksikliğin gazetecilik tarihi açısından ne tür yaklaşımlara ve kavrayışlara yol açtığını tartışmışlardır.⁶⁹ Egemen gazetecilik

66 Ward (2004) s. 190.

67 Ward (2004) s. 190–192.

68 Ward (2004) s. 193.

69 John D. Stevens ve Hazel Dicken-Garcia (1980). *Communication History*, Beverly Hills& Londra: Sage, s. 15.

tarihyazımını, betimleyici ve açıklayıcı olarak iki ana eksene ayıran yazarlar, betimleyici araştırmaların genellikle belli bir döneme ve/veya basılı malzemeye odaklanarak belli başlı özelliklerin kronolojik sınıflandırmasıyla kendisini sınırladığını, açıklayıcı araştırmaların ise bu özelliklerin ortaya çıkış nedenlerine yöneldiğini belirtmişlerdir.⁷⁰ Betimleyici çalışmalar ortaya koyduğu veri bütünü açasından kendini revize etmekle birlikte, 1970'lere kadar hâkim görünümdeki bu çalışmalarda ilerlemeci basın anlayışına dayanan *Whig* yorumu ağır basmıştır.⁷¹

Aıklayıcı yaklaşımlardaki hâkim anlayış ise basının nitelikleri, gelişimi ve evrilmesi sürecinin arkasındaki nedenleri “büyük şahsiyetler”le (*great man*) aıklama çabasıdır. Bu yaklaşım, özellikle ondokuzuncu yüzyılda Amerikan gazeteciliğine şekil verdikleri savunulan isimlerin biyografilerine odaklanarak, Hearst ve Pulitzer gibi basın baronlarının/editörlerin “kişisel felsefelerini” basındaki gelişmelerin kaynağı olarak görmüştür. Buna göre “basın baronları”nın ve “kurucu” editörlerin fikirleri haber tarzının, gazete formatının ve içeriğinin tanımlanması yoluyla endüstriye şekil vermekle kalmamış aynı zamanda toplumsal beğeniye de belirlemiştir.⁷²

James Carey'e göre bu bakış açıları, tarihin *Whig* yorumunca resmedilmiş halidir ve Anglo-Amerikan gazetecilik tarihinin 1800'lerden başlayarak 150 yıllık tarihi boyunca egemen olmuştur.⁷³ İlerlemeci yaklaşımın bu kadar güçlü bir geleneğe sahip olması, bu yapılaşmış anlatı içinden alternatif bir yaklaşım çıkarmanın zorluğu kadar, gazetecilik mesleğinin de söylemsel olarak bu yorumu destekleyip güçlendirmesidir. Ondokuzuncu yüzyıl sonlarında gazeteciliğin akademik bir alan olarak kurumsallaşması öncesindeki ve hatta yirminci yüzyılın ilk yarısındaki kapsamlı çalışmaların pek çoğu gazeteciler, editörler, yayımcılar ve gazete sahiplerinin eserlerinden olmuştur.

70 Stevens ve Dicken Garcia (1980) s. 16.

71 Betimleyici gazetecilik tarihi çalışmaları, 1810'da Isaiah Thomas'ın *The History of Printing in America* [Amerikan Basım Tarihi] kitabıyla başlamıştır. Kendisi de yayımcı olan Thomas'ın çalışması daha çok biyografik bilgiler, gazetelerin betimlenmesi ve tarihsel bilgilerin sıralanması ile yayımcılığın ticari gelişiminin ana hatlarının aktarılmasına ayrılmıştır. *Whig* yorumunun zirvesi George Henry Payne'in (1920) *History of Journalism in the United States* [Birleşik Devletlerde Gazeteciliğin Tarihi] kitabıdır. Amerikan demokrasinin yükselişini gazeteciliğin gelişimiyle birebir ilişkili ele alan ve demokrasinin yalnızca gücünü değil bütün önemli zaferlerini de gazeteciliğe borçlu olduğunu söyleyen Payne için, basının özgürleşmesi bir demokrasi savaşıdır. Bu bağlamda, Payne'in çalışması, basının her şeye muktedir olduğunu varsayan tarihyazımı anlayışının en açık ifadesi olmuştur. Bakınız, Stevens ve Dicken Garcia (1980) s. 18–19.

72 Stevens ve Dicken Garcia (1980) s. 23.

73 James Carey (1974). “The Problem of Journalism History”, *Journalism History* C.1, S.1, s. 3–17.

1960'ların başında *Whig* tarihyazımına eleştiriler gelmeye başlamıştır. Revizyonist yaklaşımların ilerlemeci okula yönelik eleştirileri, ondokuzuncu yüzyılda toplumsal güçler arasındaki çatışmanın basitçe liberaller ve muhafazakârlar, özgürlük ve baskı gibi ikili karşıtlıklara sıkışmasına yönelmiş, Yeni Sol'un "iktidar" üzerindeki vurgusu, elitist bakışın göz ardı ettiklerini ortaya çıkarmaya başlamıştır. Eleştirilerin sonucu, basının kültürel ve toplumsal tarihine yoğunlaşan çalışmaların artışı olmuş, bu çalışmalar dikkatlerini, sınıf yapılarının etkisine, pazar ilişkilerine ve mesleki ideolojilere yöneltmişlerdir.⁷⁴ Yukarıda andığımız çalışmalarıyla Carey (1974) ile Stevens ve Dicken-Garcia (1980) ve ilerleyen yıllarda David Sloan (1992) alandaki paradigmatik sorunlara dikkat çeken temel isimlerdir.

Sloan, Amerikan gazetecilik tarihyazımlarına ilişkin değerlendirmesinde ilerlemeci anlayışın varyasyonlarını dikkate alan bir sınıflama yapmış, ayrıca mesleki, kültürel ve simgesel anlam okullarını da alternatif yaklaşımlar olarak değerlendirmiştir.⁷⁵ Buna göre; *Ulusalçı Okul*, Carey'nin *Whig* yorumu nitelenmesine en yakın duran yaklaşımdır. Vatansızlığın derin biçimde sindiği bu çalışmalar, Amerikan ulusunun başarıları ve özgür kurumlarının ilerlemesinden duyulan gururu sergilemiş, uygarlık tarihinin aşkın temasının özgürlüğün artması olduğunu söylemiştir. Anavatan İngiltere'nin yozlaşmışlığına karşı Amerika, dünyaya özgürlük getirmeye yazgılıdır ve Amerikan basını vatansız niteliğiyle bu ideallerin yürütücüsüdür.⁷⁶ *Ulusalçı Okul*'dan özgürleşme temasını alan ve benzer bir ideolojik perspektifi savunan *Romantik Okul*'un ayırıcı niteliği, anlatım üslubu ve tarihin motoru olarak büyük şahsiyetlerin eylemlerini öne çıkarmasıdır. *İlerlemeci Okul* ise, yirminci yüzyıl kitle iletişim tarihinin ana çerçevesini belirleyen yaklaşım olmuştur. "Herkes için özgürlük" temasının yerini, "özgürlük için verilen mücadele" ve "ideolojik çatışma" almıştır. Geçmiş, liberal basının güçlü sınıfların baskısına karşı özgürlükten ve eşitlikten yana olduğu bir mücadeledir. Basın, kimi zaman özçıkarcını düşünen muhafazakâr güçler tarafından manipüle edilmiş olsa da, liberallerin reform ve ilerlemeyi sağlamalarında merkezi bir başarı elde etmiştir.⁷⁷ *Uzlaşmacı Okul*, II. Dünya Savaşı'nın hemen öncesinde doğrudan *İlerlemeci Okul*'a tepki olarak çıkmıştır: Tarih öncelikli olarak çatışmayla değil, Amerikan toplumunun temel ilkeleri üzerindeki geniş uzlaşmayla ifade edilmelidir. Bu ilkeler, demokrasi, özgürlük ve "kurucu anayasa"dır. İşlevselci toplumbilim anlayışından esinlenen bu yaklaşım, gazetecilik ve düzenin kurumları arasında bir çatışma olduğu düşüncesini çürütmeye çalışmış, medyanın ancak diğer toplumsal

74 John Nerone (1987). "The Mythology of the Penny Press", *Critical Studies in Mass Communication* C.4, S.4, s. 383.

75 David Sloan (1991). *Perspectives on Mass Communication History*, Hillsdale: LEA Publishing.

76 Sloan (1992) s. 3-4.

77 Sloan (1992) s. 4-5.

kurumlarla oluşturduğu yapısal-işlevsel bütün içinde sorunları çözebileceğini ve koşulları iyileştirebileceğini savunmuştur.

Sloan'ın *Mesleki Yaklaşımlar* olarak tanımladığı çalışmalar, özellikle “geçerli” kabul edilen pratik ve ilkeleri gelişmeci bir perspektiften ele almıştır. Bu nedenle *Gelişmeci Okul* olarak da tanımlanırlar. Bu yaklaşımın başlangıcını, Frederic Hudson'un (1873) *Journalism in the United States, from 1690 to 1872* [1690'dan 1872'ye Birleşik Devletler'de Gazetecilik] başlıklı çalışması teşkil etmiştir. Hudson'a göre metelik basını (*penny press*) ideal gazetecilik biçimidir. Hudson'u izleyen tarihçiler gazetecilik tarihini, “gazeteciliğin bu gelişim aşamasına nasıl ulaştığının araştırılması” olarak görmüşlerdir.⁷⁸ Ders kitapları da bu açıklama yöntemini güçlendirme eğiliminde olmuş ve böylece Amerikan kitle iletişim tarihi, basının nasıl profesyonel hale geldiğine ilişkin iyimser bir anlatıya dönüşmüştür.⁷⁹

Büyük ölçüde Chicago Okulu'nun iletişim çalışmalarını kapsayan *Kültürel Okul* toplumsal güçlerin etkisi ve gazeteciliğin çevresiyle etkileşimine odaklanmıştır.⁸⁰ Kültürel yaklaşımların izi Robert Park'ın (1923) “The Natural History of Newspaper” [Gazetenin Doğal Tarihi] başlıklı yazısına kadar götürülebilir. Park'a göre gazete, tıpkı modern kent gibi, rasyonel bir sürecin ürünü değildir: Gazeteciliği anlamak için değişen koşullara ve basının işlediği sisteme odaklanmak, toplumsal dönüşümün etkilerini anlamak gerekmektedir.⁸¹ Pek çok tarihçi medyanın toplum üzerinde azımsanamayacak bir etkisi olduğu noktasından hareket ederken, Park'ın yaklaşımında sorun toplumun medya üzerindeki “etki”sine kaymıştır. *Kültürel Okul* Amerikan gazetecilik tarihi çalışmalarında sosyolojik yaklaşımların gelişimini desteklemiş ve özellikle 1970'lerde James Carey'nin öncülüğündeki *Simgesel Anlam Okulu* gibi eleştirel yönelimlere kaynaklık etmiştir. Michael Schudson, Carey'nin “toplumsal anlamın inşası” üzerindeki vurgusunu Amerikan gazeteciliğinde objektiflik normunun gelişimine ilişkin çalışmasıyla desteklemiştir.⁸²

Schudson'un çalışması, siyasal değil toplumsal bir tarih yaklaşımından yola çıkarak ideallerin tarihine ve değer sosyolojisine yönelmiş, mesleklerin tarihi ve profesyonel ideolojinin kökenlerini Amerikan basınına ilişkin tarihsel

78 Hudson'un metelik basınına yönelik idealleştirmesinde kendisinin o dönemde New York Herald'ın şef editörü olmasının da payı vardır.

79 Sloan (1992) s. 6.-7.

80 Sloan (1992) s. 8.

81 Robert E. Park (1923). “The Natural History of the Newspaper”, *The American Journal of Sociology* C.29, S.3, s. 273.

82 Michael Schudson (1978). *Discovering the News: A Social History of American Journalism*, New York: Basic Books.

bir çalışmada birleştirmiştir.⁸³ Bu nedenle asıl ilgisi, modern gazeteciliğin kurumsallaşmasıyla ekonomik, siyasal, toplumsal ve kültürel hayattaki temel eğilimler arasındaki ilişkiye odaklanmıştır. Tüm bu ilgileri bir araya getiren odak noktası, objektifliğin gazetecilik pratiği için bir ideoloji olarak sorgulanmasıdır. Scannell'a göre Schudson, kronolojik bir anlatı sunmasına karşın teleolojinin tuzaklarına düşmemiştir: Objektiflik ne değer yansız gazeteciliğin zaferidir, ne de egemen, pazar merkezli basının gizli ve aldatıcı yanlılığını gösterir.⁸⁴ Objektiflik daha ziyade tarihsel nitelikteki bir toplumsal değerdir. Schudson'a göre, bir normun nasıl eklemlendiğini açıklamak aynı zamanda o normun kendisini açıklamanın bir yoludur.⁸⁵ Bu nedenle Schudson'un çalışmasının temel sorusu; "gazetelerin objektif olup olmadığı değil, bu tartışmanın neden bu kadar yaygın olduğudur".⁸⁶

Amerikan tarihyazımında gazeteciliğin belirsiz ve neredeyse görünmeyen bir statüsü olduğunu ve bunun temelinde iletişimin toplumsal niteliğiyle, tarihyazımının uzlaşımları arasındaki boşluğun yattığını söyleyen Schudson, Carey'nin iletişimin ne olduğuna ve nasıl işlediğine dair ikili ayrımını hatırlatır: "İletim modeli", iletişimi düşünce ve bilgilerin "gönderici"den "alıcı"ya taşınması süreci olarak tarif eder. Buna karşın Carey'nin "ritüel modeli"nde iletişim, toplumsal dayanışmayı inşa eden ve topluluk içindeki ortak değerleri onaylayan bir toplumsal işlev olarak tarif edilir. İletişim bir mesajı iletmekten ziyade bir topluluk fikri oluşturur. İletim modelinde bir iletişim mecrası bize "ne olduğu"nu söylerken, ritüel modelinde "kim olduğumuzu" söyler.⁸⁷ Schudson'a göre, egemen tarihyazımının öngerekleri bu ilk modelle uyum içinde olmuş ve böylece basının bu tarihsellik içindeki görünmezliğini garantilemiştir.⁸⁸ Ritüel modeli ise tarihyazımının epistemolojik ve anlatsal uzlaşımlarıyla çatışmış, iletişimin geçmişin inşasında nasıl bir konumu olduğuna ilişkin bir soru işareti oluşturmuştur. Bu bağlamda iletişimi yalnızca çizgisel bir iletim süreci olarak tasavvur eden olgusal tarihyazımı anlayışı, gerçeğin bir kaydı, arşiv malzemesi ya da başvuru nesnesi olmanın ötesinde medyanın toplumsal tarihini ve bir kurum olarak medyanın toplumsal anlam üretiminde yerini anlamaya gerek görmemiştir. Buna karşılık Schudson'a göre, Amerikan ulusallığının inşasında basın merkezi kurumlardan biridir: Onsekizinci ve ondokuzuncu yüzyılda gazeteler, ticari ve

83 Paddy Scannell (2002). "History, Media and Communication", Klaus Jensen (der.). A Handbook of Media and Communication Research: Qualitative and Quantitative Methodologies, Londra: Routledge içinde, s. 200.

84 Scannell (2002) s. 200.

85 Michael Schudson (2001). "The Objectivity Norm in American Journalism." Journalism C.2, S.2, s. 150.

86 Schudson (1978) s. 3.

87 Schudson, Michael (1995). The Power of News, Massachusetts: Harvard University Press, s. 40.

88 Schudson (1995) s. 41.

siyasal entegrasyonun kilit mecrası olmuş, yalnızca “evden uzak yabancılar”la ilgili haberleri derleyip toplayan değil, kent yaşamı içinde yeni işlere girişebilmek için pratik enformasyon veren, siyasal meselelerle ilgili görüşler yazan, kentliler arasında ortaklık duygusu oluşturan bir nitelik kazanmışlardır.⁸⁹ Bu noktada, haber de hem yurttaşlığın hem de siyasetin içsel bir unsuru olmuş ve “geçerliği” olan bir bilgi türü olarak ayrılmıştır. Özellikle metelik basınının gelişimini sonrasında haber artık, dedikodunun geniş bir kitleye açılmış hali değil, kurumsallaşmış ve rekabetçi pazardaki gelişkin bir metadır.

ABD’de Gazetecilik Alanının Oluşumu

ABD’de gazeteciliğin erken dönemiyle ilgili tartışmalar partizan basının nitelikleri, siyasal tavrının özellikleri ve bu dönemdeki gazetecilik normlarının durumu üzerinedir. Basının siyasal niteliği üzerindeki temel tartışma, kolonyal dönemdeki partizan gazetelerin gerçekten eleştirel ve siyasal bir kamunun oluşmasına katkı sunup sunmadığı ya da bunların doğrudan tepeden yönlendirilen, partilerin direktifleri doğrultusunda işleyen parti araçları olup olmadığıdır.

ABD’deki ilk yayımcıların çıkardığı gazeteler, kendi sınırlıkları içinde okuyucularının İngiltere’de aşına oldukları içerik ve biçimde üretilmeye çalışılmıştır. Haftalık olarak dört sayfa yayımlanan bu gazetelerde İngiliz gazetelerinden kopyalanmış yazılar, hükümet duyuruları, gemi taşımacılığı haberleri ve az sayıda yerel enformasyon yer almıştır.⁹⁰ Gazete çıkarma işi büyük ölçüde tek kişiyle sınırlıdır: Tek bir kişi hem editör, hem muhabir, hem yönetici hem de yayımcılığı bir arada yürütmüştür. Bu süreçte dağıtım da oldukça yalındır: Gazeteler ya günlük olarak dükkânlardan alınmakta ya da gazetelere yıllık abone olunmaktadır. Gazetelerin fiyatları oldukça yüksek, yaklaşık altı *cent* kadardır ve tirajları yüz ila iki bin arasında değişmektedir. Gazete okurları büyük ölçüde siyasal elite ve tüccarlarla sınırlıdır.⁹¹ 1800’lerin başında tüm liman kentlerinde bu nitelikte günlük ve haftalık en az bir gazete bulunmaktadır. Haberler büyük ölçüde geride bırakılan İngiltere’ye ilişkindir.⁹²

Onsekizinci yüzyıldaki Amerikan basını hem gazeteciliğin hem de parti sisteminin endüstrileşmediği ve profesyonelleşmediği bir dönem olarak tarif edilmektedir. Max Weber, parti gazetelerinin ve editörlerin bu dönemdeki konumunu “Politics as Vocation” [Meslek Olarak Siyaset–1919] başlıklı konuşmasında kavramlaştırmıştır: “Yalnızca gazeteciler, ücretli ve profesyonel

89 Schudson (1995) s. 42.

90 Stevens ve Dicken–Garcia (1980) s. 121.

91 Schudson (1978) s. 15.

92 Stevens ve Dicken–Garcia (1980) s. 121.

siyasetçiler ve yalnızca gazeteler, sürekliliği olan siyasal örgütlerdir”.⁹³ Bu anlamda Parsley, söz konusu dönemi “gazetelere dayanan parti sistemi” olarak tanımlamıştır.⁹⁴

Onsekizinci yüzyılın sonu ve ondokuzuncu yüzyılın ilk dönemlerinde (1760–1830) gazeteler yalnızca siyasal tartışmaların gerçekleştiği bir mecra değil, siyasal sistemin merkezi kurumlarından biridir ve parti siyasetinin farklı ayaklarını bir arada tutan bir niteliğe sahiptir. Özellikle siyasal kampanya ve turların profesyonelleşmediği bir dönemde parti faaliyetlerinin organizasyonunda ve duyurulmasında gazetelerin büyük rolü olmuştur.⁹⁵ Gazeteler parti sisteminin düzensiz gelişiminin bıraktığı boşlukları doldurarak ve parti içindeki farklı kesimleri seçim ve kongre dönemlerinde bir arada tutan bir doku oluşturarak, seçmenlerin ve aktivistlerin partilerle iletişime girmesini ve ülkedeki farklı siyasal düzeylerin ve coğrafi kesimlerin birbirine bağlanabilmesini sağlamıştır. Bu anlamda parti gazeteleri yalnızca partinin hizmetindeki bir mecraın ötesinde, partinin mevcudiyetini mümkün kılan, oy verenler ve aktivistler için bir ortak amaç ve aidiyet duygusu yaratan bir konumda olmuştur. Gerald Baldasty’e göre, editörler, ulusal, federal ya da yerel düzeyde çoğunlukla partilerinin günlük faaliyetlerini de yönlendirmiş, editörlük işlerinin yanı sıra partisinin sözcüsü, ideoloji tedarikçisi ve hizmet verdiği alanda ve düzeyde parti disiplininin uygulayıcısı konumundadır.⁹⁶

Ancak iki partili sisteme geçilmesi, eski yapıyı dönüştürmeye, özellikle seçim kampanyaları sürecinde adaylar gazete kurmaya ve bunları kampanya stratejisinin ayaklarından biri haline getirmeye başlamıştır. Aynı süreçte, siyasal ilkeler yerine adayların kişiliğine odaklanan ve okuyucuyu oy vermeye iknaya dönük çabalar ön plana çıkmaya başlamış, haberlerde siyasal ilkelerin tartışılmasının yerini, giderek seçim kampanyalarının izlenmesi almıştır.⁹⁷ Baldasty, ticari basına geçiş sürecinde partizan gazeteciliğin sonuna gelinmediği ama gazetelerin varlık sebebinin temel olarak siyasal bir mücadele ekseninden uzaklaşmaya başladığına dikkat çekmiştir.⁹⁸ Bu nedenle ticari potansiyeli olduğu sürece partizan gazeteler var olmaya devam etmiştir. Metelik gazeteleri basının siyasal partilerle arasındaki

93 Akt. Jeffrey L. Parsley (2001). *The Tyranny of Printers: Newspaper Politics in the Early American Republic*, Charlottesville: University Press of Virginia, s. 16.

94 Parsley (2001) s. 17.

95 Susan Herbst (1995). “On the Disappearance of Groups: 19th and Early 20th Century Conceptions of Public Opinion”, Theodore L. Glasser ve Charles T. Salmon (der.). *Public Opinion and the Communication of Consent*, New York: Guilford içinde, s. 95–97.

96 Gerald J. Baldasty (1992). *The Commercialization of News in the Nineteenth Century*, Wisconsin: The University of Wisconsin Press, s. 7.

97 Nerone (1987) s. 389–391.

98 Baldasty (1992) s. 40.

mesafenin açılmasını hızlandırmış olsa da, pek çok gazete partizan kuruluşlar olarak işlemeye ve editörler siyasi faaliyetlerini aktif biçimde sürdürmeye devam etmişlerdir. Buna karşılık metelik basını siyasi yorumlara olan talebin tersi yönde enformasyona, rakamlara ve olup bitene yönelik doymak bilmez bir talep yaratarak gazetecilik alanındaki farklılaşmayı hızlandırmıştır.⁹⁹

Metelik Basınının Yükselişi ve Haberin Ticari Potansiyeli

Metelik basınının yükselişi, gazetelerin pazara açıldığı ve genel kamuya hitap etmek için siyasi bağlanımlarından uzaklaştıklarını ilan ederek kendilerini ideolojiden bağımsız, objektif ve bilimsel bir mesleki alanda tanımlamaya başladıkları sürecin ana düğüm noktasını teşkil etmektedir.

Schudson'a göre, 1830'lar Amerikan gazeteciliğinde bir devrime işaret eder. Bu devrimi yaratan metelik gazeteleri, "haber" in, yorum yazıları üzerinde ve "olgu" ların fikir üzerindeki zaferine öncülük etmiştir.¹⁰⁰ Metelik gazeteleri çok ucuz fiyatlarıyla bütün vatandaşlar için bilgiye eşit erişim sağladıklarını ve gazeteyi bireysel olarak edinip okuma imkânı tanımlarıyla gazeteciliği tümüyle farklılaştırdıklarını ilan etmişler, aynı zamanda kolektif olarak siyasette tarafsız olduklarını duyurmuşlardır.

Metelik basınının öncüleri, *New York Sun* (1833), *New York Herald* (1835), *New York Tribune* (1841) ve *New York Times* (1851)'dir. Dan Schiller'e göre, *New York Sun*'ın sloganı "Herkes için Parlar" (*It Shines for All*), gazetenin, metelik basınının demokratik vaadini -enformasyona erişimin ve enformasyonun niteliğinin genişletilmesi- derinden kavradığını göstermiştir.¹⁰¹ Metelik basınının öncelikli olarak dayandığı bir iddia olan "doğal haklar" ve "kamusal yarar" eksenleri, objektif, bağımsız ve yansızlığa dayalı haber yapısının inşa edileceği uygun bir zemin sağlamıştır.¹⁰² Kendine yeni bir toplumsal rol biçen metelik basını, kamu yararını koruyacağını ilan etmiş, bağımsızlık, erdem, yaşam, özgürlük ve mülkiyet hakkı toplumun tüm kesimlerini birleştirebilecek evrensel ilkeler düzeyinde savunulmuştur. Metelik basını aynı süreçte kendini, doğal ve toplumsal hayattaki gerçeklerin "bilimsel" sunumu yoluyla aydınlanmanın tesisinde başat bir toplumsal aktör olarak konumlandırmıştır.¹⁰³ Kamuya hizmet etme yönündeki

99 William E. Huntzicker (1999). *The Popular Press, 1833–1865: The History of American Journalism* Vol. 3, Westport: Greenwood Press, s. 164.

100 Schudson (1978) s. 14.

101 Dan Schiller (1981). *Objectivity and the News: The Public and the Rise of Commercial Journalism*, Philadelphia: University of Pennsylvania Press, s. 48.

102 Schiller (1981) s. 75.

103 Schiller (1981) s. 76–80.

bu güçlü vurgu, partizan gazetelerde fazla dikkat çekmemiş olan yeni bir unsurdur.

Bu gazetelerin, basının yapısal dönüşümündeki en önemli paylarından biri gazetelerin devamlılığını, siyasal partilerden aldığı parasal destek ve abonelik ücretleri yerine, tiraaja ve reklâma bağlaması olmuştur. Schudson'a göre bu durum, "gazete yayıncılığının iktisadi yapısının rasyonelleşmesi" anlamına gelmektedir.¹⁰⁴ Metelik gazetelerinin pek çoğu, siyasal bağımsızlıklarının gazetelerinin iktisadi yapısıyla yakından ilişkili olduğunu savunmuştur. *New York Herald*'ın ünlü editörü James Gordon Bennett'e göre, yalnızca metelik gazeteleri özgür olabilir: "Metelik gazetesi, kimin okuyucusu olup olmadığından tümüyle habersizdir, okurlarını tanımadığı için hiçbirinin boyunduruğu altında değildir."¹⁰⁵ *Sun* gazetesiyle ilk sayısında amaçlarını şöyle duyurmuştur: "Herkesin kesesine uyan bir fiyatla günün tüm haberlerini okuyucuya takdim etmek, hem de reklâm için avantajlı bir mecra oluşturmak."¹⁰⁶

Bu duyuruyla bağlantılı düşünebileceğimiz kritik nokta, ticari ilancılığın doğrudan iktisadi büyüme hedefine bağlanması, metelik gazetelerinin her türden reklâmı "ahlaki" bir sorgulamaya girmeden yayımlayabilir hale gelmesi ve bunu açıkça savunmasıdır. Metelik basınının ilk yıllarında yayınlanan bazı reklâmlarla ilgili okur şikâyetlerine editörlerin verdiği yanıtlardan biri şöyledir: "Bir gazete, reklâmda açıkça ahlaksız ve uygunsuz bir durum olmadığı sürece, ücreti ödenen her reklâmı yayımlamak durumundadır. Bu reklamveren kamuya karşı *tarafsız* durmanın gereğidir. Ticaret yapan birisi kendi mallarını gazete yoluyla dünyaya duyurma hakkına sahip olmalıdır".¹⁰⁷ *Boston Daily Times*'da yayınlanan bu yorum, *laissez-faire* siyasetini ve onun ahlaki ilkesini özlü bir şekilde ifade etmektedir: Metelik gazetesi ücreti ödendiği sürece her reklamverene bu hakkı eşit olarak vermek durumundadır. Böylece metelik gazeteleri içerikle ilgili konulardaki ahlaki yargılama yapabilme otoritelerinden ve sorumluluklarından feragat etmiş, bu yetkelerini pazara devretmişlerdir.

Metelik basını yalnızca iktisadi örgütlenmesi ve "siyasal duruş"u açısından değil içeriğiyle de özgündür. Schudson'a göre bu özgünlük, metelik basınının modern anlamıyla "haber"i keşfetmesidir.¹⁰⁸ Gazeteler ilk kez yalnızca ticaret ve siyasete değil, toplumsal hayata yer vermeye başlamıştır. Yalnızca ticaret yapan küçük bir elit topluluğun ilgilerine değil, giderek çeşitlenen, kentlileşen, orta sınıfın baskın hale geldiği, ticaret, ulaşım ve sanayi üretiminin arttığı bir toplumda olup

104 Schudson (1978) s. 18.

105 Akt. Schudson (1978) s. 21.

106 Akt. Schudson (1978) s. 21.

107 Akt. Schudson (1978) s. 18.

108 Schudson (1978).

bitenlere odaklanmaya, dil ve üsluplarını basitleştirmeye başlamışlardır.¹⁰⁹ Farklı haber türleri için farklı muhabirler istihdam eden gazeteler gündelik olaylardaki haber potansiyelinin keşfedilmesine öncülük etmiştir.¹¹⁰ Gündelik olana dönük bu ilgi, özellikle de zenginlerin sosyal yaşamına ilişkin haberlerdeki artış, gazetecilik açısından kamusal ve özel arasındaki sınırı muğlâklaştıran bir unsur olmuştur. Metelik basınının editörleri için haber alanı olarak tanımlanmayan, kişisel ya da mahrem nitelikli çok az şey vardır. Bu anlamda, metelik basınının haber anlayışı, kamusal ve özel olanın yeniden tanımlandığı ortak bir toplumsal evreni imleyen yeni bir düzenin öncüsüdür: Yeni olan, Hannah Arendt’in göndermede bulunduğu “toplumsal”ın yaratılmasıdır.¹¹¹ Bu alan, özel çıkarların kamusal bir anlama sahip olduğu melez bir sosyal uzama karşılık gelmektedir.

Schudson gazetecilikteki bu değişimleri, “demokratik piyasa toplumu”nun yükselişi olarak tanımladığı, pazar ekonomisinin ve demokratik oy vermenin gelişimiyle, başka bir deyişle iş dünyası ve siyasetin demokratikleşmesinin toplumsal yaşamda “formel eşitlik” talebindeki şehirli orta sınıf tarafından desteklenmesiyle ilişkili görmektedir.¹¹² Metelik basınının ortaya çıktığı siyasal ve toplumsal süreç, Amerikan toplumunda aristokratik değerlerin ve ahlaki korumacılığın daha güçlü olduğu merkantilist bir cumhuriyetten, paranın iktidarının ve bireyin öz çıkarının özendirildiği eşitlikçi (*egalitarian*) bir pazar ekonomisine geçişe tanık olmuştur.¹¹³ Bu süreçte metelik basını pazar ekonomisinin gelişimine iki açıdan katkı sağlamıştır: Birincisi, reklâmi geniş tüketici kesimlerine yayararak seri malların ulaşacağı potansiyel pazarı genişletmiş, ikinci olarak da, gazetenin kendisinin tüketilebilir bir mal haline getirmiştir.

Ticaretin ve siyasetin demokratikleşmesi süreci, 1830’ların Amerikasında -aynı zamanda İngiltere’de- toplumsal hareketliliğin arttığı, demokrasiye ilişkin bir retoriğin geliştiği, işçi sınıfı heyecanının ve kimi sendikalist ve sosyalist heyecanların hissedildiği bir dönem olmakla birlikte temelinde bir orta sınıf devrimidir.¹¹⁴ Dicken-Garcia’ya göre, yüzyılın ikinci yarısında basının iktisadi

109 Schudson (1978) s. 22, Huntzicker (1999) s. 163.

110 Schudson (1978) s. 27–29.

111 Hannah Arendt (1958/1994). İnsanlık Durumu, çev. Bahadır Sina Şener, İstanbul: İletişim Yayınları.

112 Schudson (1978) s. 30–33.

113 Schudson (1978) s. 44.

114 Schudson (1978) s. 49. İngiltere’deki damgasızlarla karşılaştırıldığında, Amerika’da çok gelişmemiş olan işçi basını metelik gazeteleriyle olan rekabette başarılı olamamış, özellikle 1837’deki ekonomik bunalımdan sonra okuyucu rekabetinin dışında kalmıştır. Amerikan işçi sınıfı, basını, sınıf kimliğinin bir parçası olarak çok sınırlı bir şekilde değerlendirmiş, buna karşılık metelik basını işçi sınıfı ilgilerine hitap edebilmeyi becermiştir. Ancak bu hitap biçimi daha çok erkek ve beyaz işçi sınıfı arasındaki egemen değerlere yönelik içeriğe yer vermekle

temeli, Amerika'nın endüstriyel gelişimini destekleyen bir iş etiği çerçevesinde görülmeye başlamıştır.¹¹⁵ *Laissez-faire* görüşünden temellenen bu iş etiği, bireysel girişimi ulusal ilerlemenin, refah ve gücün ana kaynağı olarak görerek, bireysel girişime yönelik devlet müdahalesine karşı çıkan bir değerler bütünü oluşturmuştur. Bu çerçevede devletin rolü, bireysel girişimin en iyi biçimde başarılabilceği toplumsal yapıyı korumak olarak görülmüştür.¹¹⁶

Bu dönemdeki en önemli teknik gelişmelerden biri elektrikli telgraftaki ilerlemedir. Gazeteler 1840'ların ortalarında Kuzey Amerika ve Avrupa'da telgrafla haber geçmeye başlamıştır. İlk kıtalararası iletişim kablosu 1866'da döşenmiş ve telgraf sayesinde haber güncelleştirmenin hızlanmasıyla gazetelerin akşam edisyonları artmaya başlamıştır. Enformasyon iletimindeki dramatik sıçrama haberciliğin zamanındalık ilkesinin ve muhabirliğin zaman baskısıyla el ele giden bir meslek olmasının teknik altyapısını hazırlamıştır.¹¹⁷ Bu anlamda, telgrafın teknolojik "doğası", modern gazeteciliğin temeline kanaat oluşumu yerine haber kovalamayı yerleştirmek için uygun bir ortam yaratmıştır. Haber koşturmacası, habercileri, olayların gelişimini ağır ağır ve uzun metinler halinde işledikleri eski yazım tarzlarından vazgeçmeye zorlamıştır.

Telgrafta dayanan haber ajansları 1850'den itibaren yoğun biçimde işlemeye başlamıştır. İngiltere'de *Reuters*, Fransa'da *Havas*, Almanya'da *Wolff* ve ABD'de *Associated Press* (AP) haber yazım tekniklerinin gelişiminde belirleyici bir rol oynamıştır. Öyle ki Schudson'a göre "haber" in partizan olmayan ve katı biçimde olgusal bir niteliğe bürünmesinin temelinde AP'nin habercilik pratiği yatmaktadır: AP çok sayıda farklı siyasal sadakate sahip gazete için haber servisi yapabilmeyi ancak haberleri tüm üyeleri ve müşterileri için "yeterince objektif" tutarak başarabilmiş, ajansın habercilik pratiği yaygınlaşarak gazeteciliğin genel normuna dönüşmüştür.¹¹⁸

Objektifliğin Keşfi

Gazetecilikte objektiflik, her türden değer iddiasına öncül olan bir dünya varsayımıyla, gazetelerin öncelikli işinin periyodik olarak bu dünyada olup bitenlerin doğru ve evrensel olarak kabul gören kopyalarını üretmek olduğu iddiasına dayalıdır. Gazeteciliğin gerçeklik ve olgulara dayalı olması iddiası,

sınırlıdır. Bakınız, Schiller (1981) s. 72–74.

115 Hazel Dicken–Garcia (1989). *Journalistic Standards in Nineteenth–Century America*, Wisconsin: The University of Wisconsin Press, s. 59.

116 Dicken–Garcia (1989) s. 60.

117 Gorman ve MacLean (2003) s. 7.

118 Schudson (1978) s. 4.

kelimenin tam anlamıyla yeni bir gelişme değildir, ancak parti basınının dayandığı siyasal ve felsefi temellerin küçümsenmesi, ticari gazetelerin olgulara olan bağlılıklarını beslemiş ve olgular ilk kez gazetenin ideal içeriğiyle ve bütünsel nosyonuyla eşitlenmiştir.

Metelik basınından başlayarak “haber”, ideal durumda tarafsız hatta görünmez olan gazeteciler tarafından toplanıp yazılan bir forma bürünmüştür. Objektiflik söylemi altında formelleştirilen haber toplama ve yazma teknikleri tam da “haber”in ne olduğunu yeniden tanımlamaktadır.¹¹⁹ Bu anlamda “haber” gazetecilerin niyet ve çabalarının bir ürünü değil, gerçekliğin akışı içinde kendiliğinden türeyen bir şeydir. Dönemin olgulara riayete dayalı Amerikan bilim anlayışıyla da uyumlu olan bu bakış açısından eğer bilim sonul olarak ortak bir iyiye hizmet ediyorsa, gazetecilik bunların her ikisine birden hizmet etmektedir. Böylece gazeteciler, toplumsal aydınlanmanın örgütlenmesindeki başat failer olarak kendilerini konumlandırmaktadır.¹²⁰

David Mindich’e göre, objektifliğin normatif bileşenleri; tarafsızlık, siyasal yansızlık (*nonpartisanship*), ters piramit haber yazım tekniği, olgusal ve dengedir.¹²¹ Formelleştirilmiş haber yazımı rutinleri aynı zamanda haber değerinin ne olduğuyla ilgili ölçütleri de getirmiştir. Toplumsal olgular içinde hangilerinin daha önemli olduğuyla ilgili ölçütler Schiller’e göre, toplumsal iktidar ve sınıf ilişkilerindeki örüntülerin izinden ayrılmamıştır.¹²² Toplumsal mevki ve önem, haber kişilerine ne kadar yer verileceğini belirleyen önemli bir ölçüt olarak bu yıllarda savunulmaya başlamıştır. Ancak hiyerarşik haber değeri ölçütlerinin toplumsal ilişkilerdeki hiyerarşiyi yansıttığını söylemekle, gazetenin gerçekliği “yansıttığını” söylemek iki farklı şeydir. Bu bağlamda objektiflik, giderek hakikat ve toplumsal iktidar arasındaki örtüşmenin sürekli yeniden müzakere edildiği bir mesleki gramer oluşturmuştur: Toplumdaki hiyerarşik düzen gerçekte olan bir şeydir ve objektif haber de gerçekliğin bu boyutuna uygun olmalıdır.¹²³

Ondokuzuncu yüzyılın ortalarında ABD’deki bazı gazeteler kendilerini “Liberal bağımsız”, “Cumhuriyetçi bağımsız” ya da “Demokrat Bağımsız” şeklinde adlandırmışlardır. Bu, bir partinin sempaticanı oldukları ve şartlar gerektirmedikçe onları eleştirme haklarını saklı tuttıkları anlamına gelmiştir.

119 Dan Schiller (1979). “An Historical Approach to Objectivity and Professionalism in American News Reporting”, *Journal of Communication* C.29, S.4, s. 52–53.

120 Schiller (1979) s. 49.

121 David Mindich (1998). *Just the Facts: How “Objectivity” Came to Define American Journalism*, New York: New York University Press, s. 2.

122 Schiller (1979) s. 54.

123 Schiller (1979) s. 54.

1890'lara gelindiğinde ise Amerikan gazetelerinin üçte birinin gazetecilik dizinlerinde kendilerini bağımsız olarak tanımladıkları görülmektedir. İngiltere'deyse 1890'larda "bağımsızlar", partizan gazetelerin sayısını aşmış, bağımsızlık iddiası olgusal habercilik yapma iddiasıyla paralel gitmiştir. Ward'a göre, bunlar çifte etik iddialardır: Gazeteci bir yandan ticari ve editoryal kontrole sıkı biçimde bağımlı olurken diğer yandan tarafsız ve bağımsız olduğunu iddia edemez. Bu nedenle olgusal habercilik ve bağımsız ifade idealleri, bir diğer kritik bir norm olan siyasal tarafsızlığın dışlanmasına bağlanmıştır.¹²⁴

Mindich, objektiflik etiğinin, gazeteciliğin bir meslek olduğu algısına paralel olarak güçlendiğine dikkat çekmiştir.¹²⁵ Amerikan İç Savaşı (1861–1865) öncesinde gazeteciler için hiçbir profesyonel örgüt, üniversite programı ve ders kitabı yoktur. Buna karşılık savaş, habere olan sürekli ihtiyacın yapılaşmasını, muhabirliğin sürekli bir mesleki statüye dönüşmesini, haber toplama ve yazımının teknikleşmesini, gazete ve okur arasında "haber"e dayalı etkileşimin gelişmesini, haberin temel form olarak meşruiyetini kazanmasını sağlamıştır.

Gazeteciliğin formel eğitimine yönelik çabalar İç Savaş sonrasında ortaya çıkmış, İngilizce ve Retorik bölümlerinde gazetecilik derslerinin verilmesiyle birlikte gazetecilik derecesi bir güven işareti olarak görülmeye başlamıştır. 1875'te Cornell Üniversitesi'nde ilk kez gazetecilik sertifikası veren bir program uygulamaya konmuştur.¹²⁶ Bu kurslar, daha o yıllarda gazetecilik pratiği için etik davranış kodlarını tartışan rehberlere ve ders kitaplarına yönelik bir talep yaratmıştır.¹²⁷

Bazı ders kitapları 1872'den itibaren temel bir gazetecilik becerisi olarak ters piramit yazım tekniğini özendirmeye başlamış, bu teknik yüzyıl sonunda ABD ve Kanada'da en yaygın yazım tekniği olmuştur.¹²⁸ Ondokuzuncu yüzyılın son yıllarında, Amerika çapında profesyonel gazetecilik cemiyetleri, ders kitapları ve üniversitelerdeki programlar gazetecilik öğrencilerine, "kayıt tut, yorum yapma" demeye, gazeteler ve haber servisleri nesnel gerçekliğin yarışan hakikat iddialarının içinde olduğunu benimsetmeye başlamıştır.¹²⁹

Edwin Shuman'ın *Steps into Journalism* (1894) kitabı gerçek anlamda ilk gazetecilik ders kitabı olarak kabul edilmektedir. Shuman'ın kitabı defalarca

124 Ward (2004) s. 199.

125 Mindich (1998) s. 13.

126 Joseph A. Mirando (2001). "Embracing Objectivity Early On: Journalism Textbooks of the 1800s", *Journal of Mass Media Ethics* C.16, S.1, s. 23–24.

127 Ward (2004) s. 210.

128 Ward (2004) s. 189.

129 Mindich (1998) s. 13.

basılmıştır ve Amerika'daki gazetecilik okullarında hala okutulmaya devam etmektedir.¹³⁰ Shuman, objektifliğin, ters piramit, tarafsızlık, gözlemlenebilir olgulara dayanma, denge ve doğruluk vb. kabul gören unsurlarını kitabın onbir bölümünde ele almış, güvenilir kaynakların ve haber ajanslarının yazım tarzlarının önemine dikkat çekmiştir. Bu kitapların hiçbirinde objektiflik kavramı doğrudan kullanılmamakla beraber, temel olarak objektif habercilik pratiğinin gereği olan unsurlar vurgulanmıştır. Bu nedenle Mirando'ya göre, objektifliğe yönelik eğilim açıktır ve dönemin tüm rehber kitapları, objektifliğin unsurlarının yalnızca bir ideal değil, aynı zamanda gazetecilik pratiğinin rutin biçimi olması gerektiği konusunda hemfikirlerdir.¹³¹

Ward'a göre geleneksel objektifliğin keşfinin odağında, ondokuzuncu yüzyılda liberal basının kuruluşu vardır. Ancak bu ABD ve İngiltere'de liberal basına yönelik iki farklı anlayışın bir bileşkesi olmuştur. Objektiflik doktrini gazetenin toplumsal işlevine yönelik iki nosyon içinden doğmuştur: Kamuoyunun eğitmeni ve kitlelerin enformasyon sağlayıcısı.¹³² İngiltere'de elit, orta sınıf liberal gazeteler için objektiflik, tarafsızlığın tahrifatına karşı durarak, kamunun bağımsız eğitmeni olarak halkı eğitme ve fikir oluşturma ideali halini almıştır.¹³³ Böylece gazeteler kendilerini ideal olarak kamuoyunun destekleyicisi ve kamunun eğitmeni olarak tanımlayarak dördüncü güç işlevine bağlı bir objektifliğin söylemsel temellerini oluşturmuştur. ABD'de ise eşitlikçi, popüler basın 1830'lardan itibaren kitlelere tarafsız haber sağlayıcısı olarak gelişmiş, haber bağımsız bir gazetenin halkın tümü için yarattığı bir ürün olarak tanımlanmıştır. Böylece partizanlığı ve tarafsızlığı dışlayan, teknolojiye ve haberin piyasalaşmasına adanmış ticari popüler basın "haber"e özgül bir nitelik kazandırmıştır.

Ondokuzuncu yüzyılın sonuna gelindiğinde gazetecilik pratiğinin bundan sonra izleyeceği yol kesinleşmiş gibi görünmektedir. Haber üretimi editoryal bağımsızlığa ve haber yazımında olguların rehberliğinde bir emprisist tutuma doğru evrilmiştir. Yirminci yüzyılın ilk yarısı gazeteciliğin profesyonelleşmesi, gazetecilik örgütlerinin kurulması, objektif ve uzmanlaşmış toplum anlayışının yükselmesi ve bilimsel gazetecilik eğitiminin özendirilmesiyle, objektif, tarafsız ve profesyonel haber paradigmasının hâkimiyetini güçlendirdiği yıllar olmuştur.

130 Mirando (2001) s. 29.

131 Mirando (2001) s. 30–31.

132 Ward (2004) s. 174.

133 Ancak İngiltere'deki kavrayışın bu kadar kesin ve çekişmesiz olduğu söylenemez. Lee'ye göre, İngiltere'de 1855–1914 döneminde basın sahipliği ve kontrol sorunu temel olarak iki farklı gazetecilik kavrayışı arasındaki mücadelenin yansımasıdır. Bu mücadele gazete sahipliğinin bir tür kamu hizmeti ve gazeteciliğin toplum filozofluğunun bir türü olarak görülmesi ile basının bir endüstri, sahiplerin iş adamı ve gazeteciliğin bir tür ticaret ya da zanaat olarak görülmesi arasındadır. Bakınız Lee (1978) s. 118.

Sonuç: Siyasal Basına Karşı “Bilimsel” Gazeteciliğin Zaferi

Yirminci yüzyılın başında gazeteciliğin, bilimsel usullerle iş gören bir meslek olarak benimsenmesi modern kapitalist toplumlardaki iki temel eğilimle ilişkilidir: savaş ve halkla ilişkilerin kamunun rasyonel görüş oluşturma yeterliğine duyulan güveni zayıflatması ve objektif yordamlara bağlı “bilimsel” toplum kuruluşlarına duyulan güvenin artışı. Ward’a göre, propaganda ve halkla ilişkiler, hükümetin ve basının kamuoyunu nasıl manipüle edebileceğini ortaya koyması nedeniyle “kitle toplumu”nda kamuoyu oluşturma süreci, kendi başına öznel, vukufsuz ve irrasyonel olarak görülmeye başlanmıştır.¹³⁴

Halkla ilişkilerin profesyonel bir alan olarak gelişimi, “kamu”nun yeniden kavramlaştırılması açısından kritiktir. Schudson’a göre, kamu artık akıl yürüten değil, irrasyonel; katılımcı değil, izleyici; üretimsel değil, tüketime yönelik bir kitle olarak görülmektedir.¹³⁵ Halkla ilişkiler özellikle reklâm, haber ve kamusal/özel çıkar arasındaki sınırları iyiden iyiye muğlâklaştırmış, Habermas’ın deyişiyle, reklâm ve haberi kaynaştırarak artık reklâmın özel bir çıkarın temsili olarak teşhis edilebilmesini olanaksız hale getirmiştir.¹³⁶ Sorun artık gerçekten de rasyonel bir kamuoyundan bahsedilip bahsedilemeyeceği ve basının vatandaşlar için objektif enformasyon sağlayıp sağlayamayacağıdır.

Objektif normlara ve yordamlara bağlanma yönündeki çabanın, özneliğin, insanın bilgi yapısı ve toplumsal eylemliliği üzerindeki etkilerine yönelik farkındalığa koşut olarak arttığını söylemek mümkündür. Ward’a göre bu süreç, hem ticari kuruluşların hem de devlet bürokrasisinin, tarafsız yordamlara göre çalışan yöneticiler ve uzmanlara bağlanması gerektiği fikrinden temellenen “objektif toplumun yükselişi”dir.¹³⁷ Gazeteciler de objektif toplumun üyesi olmak istiyorlarsa diğer meslekler gibi bu yordamlara bağımlı olmalıdır. Bu durum, Herbert J. Gans’ın (1979) “sorumlu kapitalizm”¹³⁸ olarak adlandırdığı dönüşümde basına biçilen role işaret etmektedir: Profesyonel objektifliğe bağlı bir gazetecilik, ticari bir girişim olarak görülmenin önünde engel oluşturmakta, böylece kapitalist bir işletme olmakla birlikte bilimsel yöntemlerle işleyen habercilik, kamu yararını korumaya hizmet edebilir görülmektedir. Aynı zamanda gazetecileri belli kurallara bağlı hale getirmek, hatalar ve önyargılar konusunda gazetecilerin kendilerini bireysel olarak sorumlu tutmalarını ve haberciliğin örgütlenmesindeki sistemik yanlılığın yerinden edilmesini de sağlayacaktır.

134 Ward (2004) s. 227.

135 Schudson (1978) s. 134.

136 Habermas, (2003) s. 326.

137 Ward (2004) s. 224.

138 Herbert J. Gans (1979). Deciding What’s News: A study of CBS evening news, NBC nightly news, Newsweek, and Time, New York: Pantheon.

1930’larda pek çok gazetecilik örgütü etik kodlar oluşturmaya başlamış ve objektiflik artık gazetecilik için ortak bir jargon haline gelmiştir. Bu süreç, haber odalarında objektifliğin tesisi için belli öznel yorumlarla objektif dış gerçekliği birbirinden ayırmaya odaklı bir haber siyaseti izlenmesini beraberinde getirmiş; objektifliğe olan bağlılık, retorikten kaçınma, farklı görüşlere karşı hakkaniyet, olgulara sadakat, güvenilir kaynaklar, tarafgirlikten uzak durma gibi daha belirgin bir değerler kataloğunu devreye sokmuştur.¹³⁹ Böylece objektiflik ve alt normları olan tarafsızlık, dengelilik, olgusallık, siyasal yansızlık gibi ilkelerin rehberliğinde haber toplama ve yazma tekniklerinin gelişimi evrensel bir geçerlik kazanmaya, gazetecilik okullarının müfredatını oluşturmaya, gazetecilik kurumu, dernekler, örgütler ve meslek ilkeleri etrafında birleşmeye başlamıştır.

Gazetecilikteki profesyonelleşme eğilimleri sürerken basındaki ticarileşme özellikle savaş sonrasında ABD’de ve İngiltere’de hız kazanmıştır. Tabloidler, ses getiren başlıklar, devasa illüstrasyonlar, canlı ve çarpıcı haberleriyle büyük yankı yapmış, 1920’lerin sonunda New York’ta, *Daily News*, *Daily Mirror* ve *Daily Graphic*’in idam fotoğrafları, “itiraf” öyküleri ve sahte fotoğraflara yer veren “bayağı gazeteciliği”ne karşı bir tabloid basın boykotu baş göstermiştir. Ayrıca basın baronlarının gazete pazarında egemenlik kurması ve gazete zincirlerinin yoğunlaşmasıyla karakterize olan yeni sahiplik örüntüleri de basınla ilgili kaygıları artırmıştır. Entelektüeller ve ticari sistemin dışında olduğunu iddia eden gazetelerden gelen güçlü toplumsal eleştiriler karşısında, editörler ve yayımcılar, “kilise ve devlet”in ayrışmasına benzetilen, haber odası ve gazetenin ticari operasyonları arasına bir duvar örme fikrini tartışmaya başlamıştır. Habercilik pratiğiyle, gazete işletmeciliğinin birbirinden ayrılması objektifliğin ve profesyonelleşmenin sağlanabilmesi için gerekli görülmüştür. Bu varsayımla objektiflik söylemsel olarak, gazeteciliğin işletme kısmının ticari ilgisinin nüfuz edemeyeceği güvenli bir alanda kodlanmış ve böylece ticari gazeteler için aşkın bir görev olan kamu yararını savunmak güvence altına alınmış olmaktadır.¹⁴⁰

Basının güncel durumuna yönelik yükselen eleştiriler, 1900’lerin ortalarında bir dizi ciddi basın soruşturmasını tetiklemiş ve bu soruşturmalar devlet düzenlemesine işaret etmiştir.¹⁴¹ Bu nokta oldukça kritiktir, çünkü yüzyıllar boyu özgürlük talebini söylemsel olarak devletin bilgi üzerindeki iktidarına karşı bir mücadele içinde kurgulayan basın, kendi içindeki iktidar mücadelesinin sonucunda bu kez açıkça devletin müdahalesine muhtaç görünmektedir. Ekonomik ve siyasal gücü tehlikeye giren anaakım gazeteler iktidarlarının yeniden tesis edilmesinde

139 Ward (2004) s. 190–192.

140 Schiller (1979) s. 55–56.

141 Ward (2004) s. 223.

devlet müdahalesine yüksek sesle karşı çıkmamıştır. 1947 ve 1981 arasında İngiltere'deki üç basın komisyonu ve Amerika'daki Hutchins Komisyonu (1947) bu sahnenin devamı olacaktır. Ancak gazetelerin doğrudan devlet düzenlemesine tabi olması, gazeteciliğin dördüncü güç paradigmasına yaslanan ideolojik temelini sarsılması anlamına geleceği için kabul edilemezdir. İşte günümüzde de şiddetle vurgu yapılan profesyonelleşme, objektiflik ve gazetecilik etiği kodları tam da, ticari gazeteciliğin kendi kendini düzenleyebileceğini öne sürerek, hükümetleri ve toplumlara ikna etmek için tasarlanmış yanıtlardır.

Kaynakça

- Arendt, H. (1958/1994). *İnsanlık Durumu*, çev. Bahadır Sina Şener, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Asquith, I. (1978). "The Structure, Ownership and Control of the Press, 1780–1855." Boyce, G. vd. (der.) *Newspaper History: From 17th Century to the Present Day*, Londra: Constable içinde, s. 98–116.
- Baldasty, Gerald J. (1992). *The Commercialization of News in the Nineteenth Century*, Wisconsin: The University of Wisconsin Press.
- Black, Jeremy (2002). "The Press and Politics in the Eighteenth Century", *Media History* C.8, S.2, s. 175–182.
- Boyce, G. (1978). "The Fourth Estate: The Reappraisal of a Concept", Boyce, G. vd. (der.) *Newspaper History: From 17th Century to the Present Day*, Londra: Constable içinde, s. 19–40.
- Butterfield, Herbert (1931). *The Whig Interpretation of History*, Londra: Bell and Sons.
- Calhoun, C. (der.) (1993). *Habermas and the Public Sphere*, Massachusetts: MIT Press.
- Carey, James (1974). "The Problem of Journalism History", *Journalism History* C.1, S.1, s. 3–17.
- Chalaby, Jean (1998). *The Invention of Journalism*, New York: Palgrave-MacMillan.
- Conboy, Martin (2004). *Journalism: A Critical History*, Londra: Sage.
- Curran, J. (1977). "Capitalism and the Control of the Press", Curran J. vd. (der.) *Mass Communication and Society*, Londra: Open University Press içinde. s. 195–230.
- Curran, J. (1978). "The Press as an Agency of Social Control: An Historical Perspective", Boyce, G. vd. (der.) *Newspaper History: From 17th Century to the Present Day*, Londra: Constable içinde, s. 51–75.
- Curran, James (2002). "Media and the Making of British Society, c. 1700–2000", *Media History* C.8, S.2, s. 135–154.

- Curran, James (2006). *Media and Power*, Londra & New York: Routledge.
- Dicken-Garcia, Hazel (1989). *Journalistic Standards in Nineteenth-Century America*, Wisconsin: The University of Wisconsin Press.
- Gans, Herbert J. (1979). *Deciding What's News: A study of CBS evening news, NBC nightly news, Newsweek, and Time*, New York: Pantheon.
- Gorman, Lyn ve David MacLean (2003). *Media and Society in the Twentieth Century: A Historical Introduction*, Oxford: Blackwell.
- Habermas, J. (1962/2003). *Kamusalığın Yapısal Dönüşümü*, çev. Tanıl Bora ve Mithat Sancar, İstanbul: İletişim.
- Hall, S. (1978). "Newspapers, Parties and Classes", *The British Press: A Manifesto*. Curran J. (der.) Londra: MacMillan içinde, s. 29–52.
- Hall, S. (1981). "Notes on Deconstructing the 'Popular'", Samuel, R. (der.) *People's History and Socialist Theory*, Londra: Routledge and Kegan Paul içinde, s. 227-240.
- Herbst, S. (1995). "On the Disappearance of Groups: 19th and Early 20th Century Conceptions of Public Opinion", Glasser, T. L. ve Salmon, C. T. (der.) *Public Opinion and the Communication of Consent*, New York: Guilford içinde, s. 89–104.
- Huntzicker, William E. (1999). *The Popular Press, 1833-1865: The History of American Journalism Vol. 3*, Westport: Greenwood Press.
- Jeanneney, J. N. (1990/2006). *Başlangıcından Günümüze Medya Tarihi*, çev. Esra Atuk, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Keane, J. (1991/1999). *Medya ve Demokrasi*, çev. Haluk Şahin, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Kent, C. A. (1989). "Victorian Periodicals and the Constructing of Victorian Reality", Vann, J. D. ve Arsdel, R. T. van (der.) *Victorian Periodical Vol 2*, New York: The Modern Language Association of America içinde, s. 1–12.
- Lee, Alan J. (1976). *The Origins of the Popular Press in England*, Londra: Rowman&Littlefield.
- Lee, A. J. (1978). "The Structure, Ownership and Control of the Press, 1780–1855", Boyce, G. vd. (der.) *Newspaper History: From 17th Century to the Present Day*. Londra: Constable içinde, s. 117–129.
- Mindich, David T. Z. (1998). *Just the Facts: How "Objectivity" Came to Define American Journalism*, New York: New York University Press.
- Mirando, Joseph A. (2001). "Embracing Objectivity Early On: Journalism Textbooks of the 1800s", *Journal of Mass Media Ethics* C.16, S.1, s. 23–32.
- Nerone, John (1987). "The Mythology of the Penny Press", *Critical Studies in Mass Communication* C.4, S.4, s. 376–404.
- Nerone, J. (2003). "Approaches to Media History", Valvidia, A. N. (der.) *A Companion to Media Studies*. Oxford: Blackwell içinde, s. 93–115.
- Örnebring, H. (2007). "A Necessary Profession for the Modern Age?: Nineteenth Century News, Journalism and the Public Sphere", Butsch, R. (der.) *Media and Public Spheres*, New York: Palgrave MacMillan, s. 71–82.
- Özbek, M. (der.) (2004). *Kamusal Alan*, İstanbul: Hil Yayınları.
- Park, Robert E. (1923). "The Natural History of the Newspaper", *The American Journal of Sociology*

C.29, S.3, s. 273–289.

Parsley, Jeffrey L. (2001). *The Tyranny of Printers: Newspaper Politics in the Early American Republic*, Charlottesville: University Press of Virginia.

Plumb, John Arthur (1973). “The Commercialisation of Leisure in the 18th Century England”, The Stenton Lecture 1972, University of Reading.

Scannell, P. (2002). “History, Media and Communication”, Jensen, K. (der.) *A Handbook of Media and Communication Research: Qualitative and Quantitative Methodologies*, Londra: Routledge içinde, s. 191–207.

Schiller, Dan (1979). “An Historical Approach to Objectivity and Professionalism in American News Reporting”, *Journal of Communication* C.29, S.4, s. 46–57.

Schiller, Dan (1981). *Objectivity and the News: The Public and the Rise of Commercial Journalism*, Philadelphia: University of Pennsylvania Press.

Schudson, Michael (1978). *Discovering the News: A Social History of American Journalism*, New York: Basic Books.

Schudson, Michael (1995). *The Power of News*, Massachusetts: Harvard University Press.

Schudson, Michael (2001). “The Objectivity Norm in American Journalism”, *Journalism* C.2, S.2, s. 149–170.

Siebert, Fred S., Theodore Peterson ve Wilbur Schramm (1956/1963). *Four Theories of the Press: The Authoritarian, Libertarian, Social Responsibility and Soviet Communist Concepts of What the Press Should Be and Do*, Urbana ve Chicago: University of Illinois Press.

Sloan, David (1991). *Perspectives on Mass Communication History*, Hillsdale: LEA Publishing.

Stevens, John D. ve Hazel Dicken-Garcia (1980). *Communication History*, Beverly Hills& Londra: Sage.

Thompson, E. P. (1963/2004). *İngiliz İşçi Sınıfının Oluşumu*, çev. Uygur Kocabaşoğlu, İstanbul: Birikim Yayınları.

Ward, Stephen J. A. (2004). *The Invention of Journalism Ethics: The Path to Objectivity and Beyond*, Montreal-Kingston: McGill-Queen’s University Press.

Williams, R. (1970). “Radical and/or Respectable”, Boston, R. (der.) *The Press We Deserve*, Londra: Routledge&Kegan Paul içinde, s. 14–26.

Williams, Raymond (1975). *The Long Revolution*, Londra: Penguin.

Williams, R. (1978). “The Press and the Popular Culture: An Historical Perspective”, Boyce, G. vd. (der.) *Newspaper History: From 17th Century to the Present Day*, Londra: Constable içinde, s. 41–50.